

Kyberšikana jako významný společenský problém a způsoby jejího řešení

Cyberbullying as a major social problem and ways of
its solution

Bc. Filip Heidenreich

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Filip Heidenreich**
Osobní číslo: **A13748**
Studijní program: **N3902 Inženýrská informatika**
Studijní obor: **Učitelství informatiky pro střední školy**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Kyberšikana jako významný společenský problém a způsoby jejího řešení**
Téma anglicky: **Cyberbullying as a Major Social Problem and Ways of its Resolution**

Zásady pro vypracování:

1. Vypracujte rešerši informačních zdrojů na téma kyberšikany.
2. Definujte klíčové oblasti, které jsou výchozí pro vznik kyberšikany.
3. Analyzujte jednotlivé problémy a pokuste se pojmenovat jejich příčiny (využijte různé druhy šetření).
4. Stanovte doporučení pro konkrétní typové situace a tyto realizujte formou interaktivního dokumentu.
5. Provedte kritickou diskusi a práci vyhodnoťte.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

1. ČERNÁ, Alena a kol. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013. 150 s. Psyché. ISBN 978-80-210-6374-7.
2. ROGERS, Vanessa. Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty. Vyd. 1. Editor Alena Černá. Překlad Ondřej Vágner. Praha: Portál, 2011, 97 s. Psyché (Grada). ISBN 978-807-3679-842.
3. VAŠUTOVÁ, Maria a kol. Proměny šikany ve světě nových médií. Vyd. 1. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010. 225 s. ISBN 978-80-7368-858-5.
4. HOLLÁ, Katarína. Kyberšikana. 1. vyd. Bratislava: IRIS, 2013, 111 s., [11] s. příl. ISBN 978-80-8153-011-1.
5. ECKERTOVÁ, Lenka a Daniel DOČEKAL. Bezpečnost dětí na internetu: rádce zodpovědného rodiče. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2013, 224 s. ISBN 978-80-251-3804-5.
6. BURDOVÁ, Eva, TRAXLER, Jan. Bezpečně na internetu. Vyd. 1. Praha: Středočeský kraj, 2014. 43 s. ISBN 978-80-904864-9-2.
7. SZOTKOWSKI, René. KOPECKÝ, Kamil. Nebezpečí internetové komunikace IV: průvodce novým fenoménem. 1. vyd. Editor Alena Černá. Překlad Ondřej Vágner. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 150 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4439-112.

Vedoucí diplomové práce:

doc. Mgr. Roman Jašek, Ph.D.

Ústav informatiky a umělé inteligence

Datum zadání diplomové práce:

6. února 2015

Termín odevzdání diplomové práce:

15. května 2015

Ve Zlíně dne 6. února 2015

doc. Mgr. Milan Adámek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Roman Jašek, Ph.D.
ředitel ústavu

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk diplomové/bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty aplikované informatiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – diplomovou/bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnaní případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem diplomové/bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na diplomové/bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně 15. 5. 2015

Hlidwreich
podpis diplomanta

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá problematikou kyberšikany ve společnosti, jejími jednotlivými projevy a prostředky, pomocí kterých je páchána. Seznamuje čtenáře se souvislostmi mezi kyberšikanou a tradiční šikanou a upozorňuje na možné trestně právní důsledky takového jednání v kyberprostoru. Další část je věnována možným příčinám kyberšikany jakožto sociálně patologického jednání.

V rámci diplomové práce byl realizován dotazníkový průzkum, jehož cílem bylo potvrdit či vyvrátit hypotézy ohledně zkušeností veřejnosti s kyberšikanou. Praktickým výstupem práce je elektronický dokument ve formátu PDF, který se především zaměřuje na řešení a prevenci jednotlivých typů kyberšikany. Zmiňuje také reálné případy kyberšikany a obsahuje kontakty organizací, na které se může oběť či svědek kyberšikany v případě potřeby obrátit.

Klíčová slova: kyberšikana, šikana, řešení, prevence, internet, oběť, agresor, flaming, kybergrooming, cyberstalking, happy slapping, sexting

ABSTRACT

This master's thesis deals with the issue of cyberbullying in society, its various manifestations and the means by which it is committed. It introduces the reader with the relationships between cyberbullying and traditional bullying and points out possible criminal consequences of such behavior in cyberspace. Another section is devoted to possible causes of cyberbullying, as a socially pathological behavior.

The thesis was conducted a questionnaire survey, which aimed to confirm or refute hypotheses about public experiences with cyberbullying. The practical outcome of this work is an electronic document in PDF format, which is focused primarily on solving and preventing various types of cyberbullying. It also mentions real cases of cyberbullying and includes contacts of organizations to which the victim or witness of cyberbullying can contact in case of necessity.

Keywords: cyberbullying, bullying, solutions, prevention, internet, victim, aggressor, flaming, kybergrooming, cyberstalking, happy slapping, sexting

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucímu své diplomové práce doc. Mgr. Romanu Jaškovi, Ph.D. za jeho odborné vedení a poskytnuté rady. Dále bych rád poděkoval svým rodičům a prarodičům za poskytnutou podporu a zázemí při studiu.

„Nejlepší cestou k vlastnímu neštěstí je zakrývat si oči před neštěstím jiných.“

Václav Havel

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1 ŠIKANA A KYBERŠIKANA.....	10
1.1 ŠIKANA	10
1.1.1 Definice šikany.....	10
1.1.2 Aktéři šikany	11
1.1.2.1 Agresor.....	11
1.1.2.2 Oběť	13
1.1.3 Příčiny šikany.....	14
1.1.4 Stádia šikany:	15
1.2 KYBERŠIKANA.....	16
1.2.1 Definice kyberšikany	16
1.2.2 Typy kyberšikany	20
1.2.2.1 Přímé útoky.....	20
1.2.2.2 Kyberšikana v zastoupení	20
1.2.3 Specifika kyberšikany	21
1.3 PROLÍNÁNÍ ONLINE A OFFLINE ŠIKANY	24
2 KLÍČOVÉ OBLASTI VZNIKU KYBERŠIKANY.....	25
2.1 PROJEVY KYBERŠIKANY	25
2.1.1 Flaming	26
2.1.2 Pomlouvání	26
2.1.3 Vyloučení, ostrakizace	26
2.1.4 Krádež identity	27
2.1.5 Impersonace	27
2.1.6 Odhalení cizích tajemství.....	27
2.1.7 Kybergrooming	27
2.1.8 Kyberstalking	28
2.1.9 Happy slapping.....	28
2.1.10 Sexting.....	28
2.2 PROSTŘEDÍ ŠÍŘENÍ KYBERŠIKANY.....	28
2.2.1 Elektronická pošta (e-mail)	29
2.2.2 Webové stránky.....	29
2.2.3 Sociální sítě	30
2.2.4 Blogy	30
2.2.5 Chatovací místnosti, diskuzní fóra.....	31
2.2.6 Internetové ankety, dotazníky	31
2.2.7 Online hry.....	31
2.2.8 Instant messaging (IM), zprávy (SMS, MMS).....	32
3 TRESTNĚ PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST	33
3.1 TRESTNÉ ČINY Z HLEDISKA KYBERŠIKANY	33
3.1.1 Trestné činy proti životu	34
3.1.2 Trestné činy proti svobodě	34
3.1.3 Trestné činy proti právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství	34
3.1.4 Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti	35

3.1.5	Trestné činy proti majetku	37
3.1.6	Trestné činy narušující soužití lidí	38
3.2	TRESTNÍ SAZBY	40
II	PRAKTICKÁ ČÁST	41
4	PŘÍPADOVÉ STUDIE	42
5	DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	46
5.1	STANOVENÍ HYPOTÉZ	47
5.2	ZADÁNÍ DOTAZNÍKU	47
5.3	ODPOVĚDI RESPONDENTŮ	47
5.4	OVĚŘENÍ ČI VYVRÁCENÍ HYPOTÉZ	64
5.5	VYVOZENÍ ZÁVĚRŮ	66
6	PŘÍČINY KYBERŠIKANY	68
7	DOPORUČENÍ A ODBORNÁ POMOC	72
7.1	DOPORUČENÍ	72
7.2	ODBORNÁ POMOC PŘI PROJEVECH MOŽNÉ KYBERŠIKANY	78
	ZÁVĚR	80
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	81
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	83
	SEZNAM OBRÁZKŮ	84
	SEZNAM TABULEK	85
	SEZNAM PŘÍLOH	86

ÚVOD

Kyberšikana – tento pojem se začal objevovat v technicky vyspělé lidské společnosti počátkem 21. století v souvislosti s nebývalým rozvojem informačních a komunikačních technologií (ICT), především mobilních telefonů a osobních počítačů.

V praktickém životě to znamená zneužívání těchto moderních technologií k psychickému týrání vyhlédnutých obětí, které někdy ani šikanující osoba nezná. Každý případ kyberšikany způsobuje ve svém důsledku hluboká psychická traumata, narušuje identitu oběti, která se cítí ponížená, vyobcovaná ze svého okolí, trápí se, uzavírá do sebe a ztrácí sebedůvěru i důvěru k ostatním lidem. Nejtragičtější následky zanechává kyberšikana u adolescentů, zejména školou povinných, kteří nemají větší životní zkušenosti, neví jak vzniklou situaci řešit a navíc mnohdy mají obavy se někomu s daným problémem svěřit. V těchto případech dochází pak u obětí kyberšikany k narušení jejich zdravotního (především psychického) stavu na dlouhou dobu, mnohdy i na celý život. Známý jsou dokonce i případy, kdy si takový jedinec sáhne na život a spáchá sebevraždu.

Jen z tohoto prostého výčtu lze učinit závěr, že kyberšikana představuje vážný problém, jehož řešení je nutno se s plnou vážností věnovat. S ohledem na skutečnost, že kyberšikana se především vyskytuje především ve školním prostředí a týká se tedy převážně adolescentů, stojí tento úkol před pedagogy a rodiči. Při tom nelze opomíjet ani to, že vlastní řešení již vyskytnutého případu kyberšikany je tak trochu, lidově řečeno „tahání psa za ocas“. Úsilí musí být zaměřeno na prevenci, na seznámení pedagogů, rodičů a hlavně dětí s danou problematikou, řešením již vzniklých případů ale především způsobů jak těmto předcházet.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ŠIKANA A KYBERŠIKANA

Abychom hlouběji pochopili význam pojmu kyberšikana, jakožto specifickému druhu tradiční šikany, je důležité nejprve porozumět šikaně samotné. Tato úvodní kapitola je tudíž zaměřena na šikanu obecně – definování pojmu, její aktéry, motivy a stádia.

1.1 Šikana

Termín šikana pochází z francouzského „chicane“, což označuje malicherný spor, z něhož se postupem času stává systematické trýznění, týrání, sužování, pronásledování.

Význam slova šikana spočívá ve zlomyslném obtěžování, týrání, pronásledování apod. V současné době je takto především označováno opakované týrání, ponižování, zotročování a omezování jediné osoby nebo skupiny, jiným jedincem nebo skupinou, formou agrese. Základním předpokladem šikany tedy je, že na jedné straně stojí jedinec (případně skupina - dále jen agresor), jehož chápání morálky a etiky obvyklých vztahů ve společnosti je narušeno a na straně druhé jedinec (případně skupina, dále jen oběť), který se stal objektem pro uspokojení jeho zvrácených pohnutek. Šikana může mít jak fyzickou tak i psychickou podobu a týká se všech věkových kategorií, tzn., že se se šikanou můžeme setkat od útlého věku jedince až po jeho věk seniora a to v jakémkoliv prostředí, v němž se pohybuje. [1, s. 25]

1.1.1 Definice šikany

„Šikanování je nebezpečný sociálně patologický jev, při němž je zejména omezována osobní svoboda, svoboda rozhodování, je ponižována lidská důstojnost a čest, mnohdy je obětí ubližováno na zdraví či na majetku. Jedná se o složitý a komplexní problém, který není možno právně pojmut jako jeden celek, neboť svými znaky a důsledky zasahuje do různých právních odvětví.“ (Šíp, 2002) [2]

Ačkoli je šikana často objektem šetření trestné činnosti, samotnou definici v našem právním řádu nenajdeme. Jedná se totiž o komplexní problém, jehož aspekty zasahají do různých odvětví. Nicméně pro potřebu jejího řešení definovalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) šikanu jako: „...jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv,

vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků.“ (Lovasová, 2006, s. 6)

Konstrukt šikana je však úzce spojen s pojmem agrese. Aby však bylo možné mluvit o agresivním chování jako o šikaně, je dle Dana Olweuse zapotřebí, aby byly splněny následující požadavky:

- úmyslnost agresivního chování
- opakovaná agrese
- mocenská nerovnováha mezi obětí a agresorem (např. fyzická zdatnost, věk, postavení aj.) [3, s. 19]

S šikanou se však nemusíme potkat pouze ve škole, ale i v jiných kolektivech. [4, s. 17] *„Šikanování je všude přítomné a může nás doprovázet celý život. Začíná v rodině mezi sourozenci, pokračuje ve školce a v dalších školách (bullying), v zájmových skupinách, na vojně, v zaměstnání (mobbing) v partnerských vztazích (domestic violence), v nemocnicích, například v psychiatriích, mezi nájemníky domu a končí třeba týráním seniorů v rodině nebo v domovech důchodců.“ (Kolář, 2001, s. 17)*

1.1.2 Aktéři šikany

1.1.2.1 Agresor

Michal Kolář, zkoumá tento problém z trojrozměrného pohledu, kdy prvním východiskem je chápání šikany jako nemocného chování. V praxi to znamená, že do role agresora se zpravidla dostává člověk, u kterého je narušen tzv. žebříček morálních hodnot a na druhé straně i podvědomí jeho osobnosti – chce být tím, čím není, má strach, aby si toho okolí nepovšimlo, je sobecký a sebestředný. [4, s. 33]

Druhým východiskem je závislost na šikanování. K tomu autor uvádí: *“Pro agresora se stane „pilulkou“ proti strachu ovládnutí, znásilňování a lámání vůle oběti. Přináší mu to pocit nadřazenosti a absolutní moci, připadá si jako „king“. Z této pozice nadčlověka vychutnává strach oběti jako ve „virtuální realitě“; tuto slast často nedokáže ani pojmenovat, nicméně ona ho čím dál víc ovládá. Je nutkán ke zdokonalování a stupňování utrpení oběti, stále více oběť potřebuje, je na ní závislý.“ (Kolář, 2001 s. 33)*

Posledním východiskem je pak pochopení šikanování jako vážné poruchy vztahů ve skupině, počínající ostrakismem, kdy nejméně oblíbení jedinci jsou ze skupiny vytěšňováni, přes postupné zapojování dalších členů skupiny do vznikající šikany tzv. "slabých" až po situaci, kdy celá skupina, jak agresori, tak oběti přijmou šikanování „za své“ (více viz kapitola 1.1.4). [4, s. 35]

Mezi žáky základních a středních škol se agresorem častěji stává žák, s následujícími předpoklady:

a) I. stupeň základní školy:

- sociálně a emocionálně nezralý, necitlivý,
- vyrůstající v prostředí, kde jsou rodiče k agresivnímu jednání tolerantnější a tvrdě trestají,
- čelící akutní rodinné krizi (rozvod rodičů) nebo vyrůstající v dysfunkční či konfliktní rodině,
- s vlastní traumatickou zkušeností (CAN syndrom),
- se skrytou specifickou poruchou učení nebo poruchou pozornosti bez projevů hyperaktivity,
- s poruchou pozornosti, hyperaktivitou a poruchami chování,
- v rodině vedený k nekompromisnímu sebeprosazení se,
- v rodině k dítěti zcela nekritické a protěžující,
- nudící se,
- nadprůměrně inteligentní. [5, s. 12]

b) II. stupeň základní školy:

- zpravidla méně úspěšný, ale s vysokou potřebou sebeprosazení,
- necitlivý, bezohledný, podezíravý,
- pocházející z výchovně nebo emocionálně chudého rodinného prostředí, přičemž nezáleží na sociálním postavení rodiny,
- vyrůstající s rodiči k dětem nekriticky vzhlížejícím a za všech okolností prosazujícím,
- fyzicky nebo psychicky zdatný, nadprůměrně inteligentní,
- se zkušeností v roli oběti šikany,
- s potřebou předvádět se a dokazovat svou převahu nad ostatními,

- s chybějícím svědomím, často lhotejný lhář, manipulátor,
- člen party, kde je většina příslušníků věkem starší než on sám. [5, s. 12]

c) Střední škola:

- málo úspěšný, ale s vysokou potřebou sebeprosazení,
- s vysokým sebevědomím,
- který se s šikanou setkal na základní škole, ať už v roli agresora, svědka nebo oběti,
- s rozvíjející se disociální poruchou osobnosti nebo probíhajícím psychickým onemocněním,
- pocházející z majetné rodiny nebo jehož rodiče mají významné společenské postavení, pokud žije s představou vlastní výjimečnosti a beztrestnosti a ztrácí kontakt s realitou,
- s nezralým nebo negativně nastaveným hodnotovým systémem. [5, s. 13]

1.1.2.2 Oběť

Definovat typ oběti je poměrně složité, jelikož obětí šikany se může stát téměř kdokoli. V tom tkví mimo jiné také její nebezpečí! „*Téměř každá skupina si najde nějakou oběť a kritéria tohoto „vyznamení“ jsou velmi rozmanitá. Navíc někdy není důležité, jaká oběť vlastně je, její výběr je naprosto nahodilý. Při troše smůly se může obětí šikany stát kterékoliv dítě.*“ (Kolář, 2011, s. 141)

Určitým spouštěcím momentem šikanování však zpravidla bývá odlišnost oběti:

- **Fyzická odlišnost** - Oběti často mývají určitou fyzickou nevýhodu – jsou slabší, obézní, neobratní či mají nějaký jiný handicap.
- **Rasová odlišnost** – Je specifickým druhem fyzické odlišnosti, taková šikana se pak nazývá „rasová šikana“.
- **Sociální odlišnost** – Obětí se stávají i děti sociálně znevýhodněné (nemůže si dovolit módní oblečení, nové pomůcky či hračky aj.). V současnosti se jedná o celkem častý případ šikany.
- **Psychická odlišnost** – Psychickou odlišností se může rozumět příliš nízká či naopak vysoká míra inteligence, přílišná bojácnost, slabá reaktivita, přílišná sebekritičnost aj. [6, s. 14]

Dle Lovasové může mít vliv i rodinné zázemí, kde může docházet ke dvěma extrémům. Prvním je výchova v rodině, kde jsou rodiče přehnaně patronářští, pečliví či úzkostliví. Svoji nadměru zvýšenou kontrolou dítě omezují a to se pak stává zpravidla nesamostatné. Druhým případem je rodina zanedbávající své dítě, které má pak problémy do kolektivu „zapadnout“. Zvláštním případem obětí pak mohou být děti, které byly vychovávány jakousi drsnou „spartánskou“ výchovou, ty pak mohou šikanu záměrně vyhledávat a agresory k ní samy vybízet různými provokacemi. [6, s. 14]

„Šikanování je nebezpečně rozbujelou sociální nemocí ve společnosti, jejímž důsledkem je poškozování zdraví jednotlivce, skupin, včetně rodiny a společnosti vůbec.“ (Kolář, 2001, s. 17)

1.1.3 Příčiny šikany

Příčin tradiční šikany může být celá řada. Zde jsou však uvedeny alespoň základní 4 motivy, na kterých se shoduje vícero autorů zabývajících se šikanou.

a) Tlak kolektivu

Tato příčina souvisí se sociálními rolemi a zvyky společnosti. Každá osobnost je při procesu socializace utvářena pomocí určitých norem společnosti. Pozitivní chování je posilováno a negativní naopak trestáno. Je tedy na jedince vyvíjen nátlak, je mu neustále předkládáno, jak se má chovat a kým má být – např. muž má být mužný, tvrdý a nesmí být zženštilý. Ke své budoucí sociální roli je jedinec systematicky připravován (např. k mužnosti byli chlapci vedeni výcvikem boje, armádním výcvikem, dnes alespoň tělesnou výchovou) a všímá si, že podprůměrní jedinci jsou během tohoto procesu neustále vyčleňováni z kolektivu a shazováni.

Dle švýcarského lékaře a psychologa C. G. Junga, který byl zakladatelem analytické psychologie, dochází v tomto případě k rozporu mezi mužskou a ženskou částí osobnosti. Racionální složka osobnosti se konstantně snaží držet ženskou část duše „na uzdě“ a vzniká tak niterní tlak. Pokud pak přijde takový jedinec do kontaktu s někým, kdo dává svoji ženskou složku najevo, vzniká u něj touha tento tlak „upustit“. To je však pro racionální složku nepřijatelné a tohoto pokušení se nejlépe zbaví, když zženštilé chovajícího se jedince před kolektivem poníží. [6, s. 11]

b) Touha po moci

V tomto případě je šikanování prostředkem k ovládnutí jiné osoby. Může se tak stát za účelem prospěchu (nabytí hmotných statků, financí, aj.) nebo uspokojení vlastního ega. [6, s. 11]

c) Motiv krutosti

Dle psychoanalytické teorie se nachází v každém (i relativně zdravém) jedinci určitý sklon k sadismu, u kterého stačí relativně málo, aby se projevil. Tato teorie předpokládá, že vidět utrpení cizích působí v jedinci pocity štěstí. Při šikaně pak dochází k uspokojení tohoto prvku osobnosti.

Další možností může být, že se jedná přímo o patologickou příčinu – psychicky nemocného jedince, který toto uspokojení přímo vyhledává. [6, s. 12]

d) Experiment

Motivem může být i experiment – zvědavost agresora na reakce šikanované oběti. Zda dá oběť najevo svůj strach či bude vzdorovat, a jak budou agresorovo chování vnímat ostatní. [6, s. 12]

1.1.4 Stádia šikany:**1. Zrod ostrakismu**

Jde o počáteční stádium šikany. Oběť bývá kolektivem odmítána, pomlouvána, ostatní se baví na její účet apod.

2. Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V této fázi se již zpravidla vyskytuje subtilní fyzická agrese vůči oběti. Při rostoucím napětí si kolektiv na oběti vybíjí své nepříjemné pocity.

3. Vytvoření jádra

Jedná se o klíčové stádium šikany. V kolektivu vzniká tzv. „jádro“, které již systematicky oběť či oběti šikanuje. Oběťmi se stávají zpravidla ti, kteří jsou již osvědčeným objektem ostrakizování.

4. Většina přijímá normy

Ostatní přijímají normy jádra agresorů jako nepsaná pravidla a už se nad nimi ani nepozastavují, ba naopak u nich dochází k vytvoření alternativní osobnosti, která cítí z týrání uspokojení.

5. Dokonalá šikana

Kolektiv je rozdělen na „otroky“ a „otrokáře“ – čili agresory a oběti. Násilí je stanoveno normou a nastává „éra vykošťování“. [15, s. 14]

1.2 Kyberšikana

Kyberšikanou se rozumí specifický druh šikany. Samotný prefix „kyber“ (z anglického „cyber“) dává tušit, že se jedná o šikanu v prostředí počítačů, internetu a virtuálního světa vůbec. V daném případě se jedná vlastně o složení dvou slov, šikany a kybernetiky. Obě tato slova vystihují samu podstatu daného jevu, který se ve společnosti objevil s rozvojem elektroniky a jejím stále širším využíváním širokou veřejností. Jde o přenesení některých forem tradiční šikany do tohoto nového prostředí a její následné přizpůsobení se těmto novým podmínkám. Definovat kyberšikanu s obecnou platností je poměrně těžké.

1.2.1 Definice kyberšikany

Stejně jako u samotné šikany neexistuje v českém právním řádu vymezení tohoto termínu, ale opět lze nalézt jakousi definici, kterou uvádí MŠMT ve svém rámcovém konceptu k rizikovému chování ve školním prostředí. *„Kyberšikanu definujeme jako zneužití ICT (informačních komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrozit, ublížit mu. Podobně jako u šikany tváří v tvář se jedná o úmyslné chování, kdy je oběť napadána útočníkem nebo útočníky. Povaha a provedení útoku pak určuje její závažnost.“* [7]

Dále si můžeme uvést definici dle Vaňkátové: [8] *„Kyberšikana (z angl. cyber bullying) je takový druh šikany, k jejímuž páchání jsou využívány informační a komunikační technologie. Jsou to tedy hrozby, trýznění, obtěžování, ponižování, ztrapňování a jiné útoky, které jsou páchány prostřednictvím mobilních telefonů, internetu a jeho různých aplikací. Cílem takových útoků je záměrně někoho vyvést z rovnováhy.“* (Vaňkátová, 2013)

„Komplexní a často užívanou definici nabízí Priceová a Dalglish (2010, s. 51): „Kyberšikana je kolektivní označení forem šikany prostřednictvím elektronických medií, jako je internet a mobilní telefony, které slouží agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto medií. Stejně jako tradiční šikana zahrnuje i kyberšikana opakované chování a nepoměr sil mezi agresorem a obětí.“ (Černá, 2013, str. 20)

Pokud vycházíme z výše uvedené definice, znamená to, že i kyberšikana vykazuje stejné rysy jako tradiční šikana. Ze strany agresora se musí jednat o záměr ublížit oběti, která takové jednání také jako ubližující chápe. Za kyberšikanu nelze rozhodně považovat případy, kdy se přátelé mezi sebou prostřednictvím mobilní či počítačové sítě vzájemně pošťuchují, popichují a škádlí a obě strany toto škádlení tak berou. U kyberšikany převažuje tzv. nepřímá agrese, která se zejména vyznačuje šířením pomluv, zesměšněním, ignorací příp. vyloučením oběti z kolektivu apod.

V případě kyberšikany se nepoměr sil mezi agresorem a obětí projevuje poněkud odlišně od šikany. Předně anonymita sama zajišťuje agresorovi převahu nad obětí. Agresor ví, na koho útočí, sleduje cíl, který si předsevzal a tomu přizpůsobuje i své jednání, zatímco oběť mnohdy z počátku netuší, do jakého postavení se dostala, nezná důvody a pokud si později vše ujasní i tak má omezené možnosti účinně se bránit. Nerovnováha sil se projevuje i v možnostech agresora napadat svoji oběť kdykoliv.

Možnosti opakování agresivního jednání vůči oběti se v případě kyberšikany značně rozšiřují. Oběť nemusí být opakovaně napadána pouze samotným agresorem, ale i dalšími osobami, k nimž se takový materiál prostřednictvím ICT dostal. Za opakování lze považovat i případy, kdy se tyto osoby sami rozhodly pro jeho další zneužití např. rozšiřováním, přeposíláním, doplněním, komentářem apod.

Za rozhodující pro označení agresivního chování jako kyberšikany je skutečnost, že oběť je šikanována prostřednictvím elektronických médií. I přes shodné rysy kyberšikany (úmyslnost, opakovanost, mocenská nerovnováha) s tradiční šikanou lze konstatovat, že její rozsah a tím i případné dopady jsou však daleko širší a hlubší.

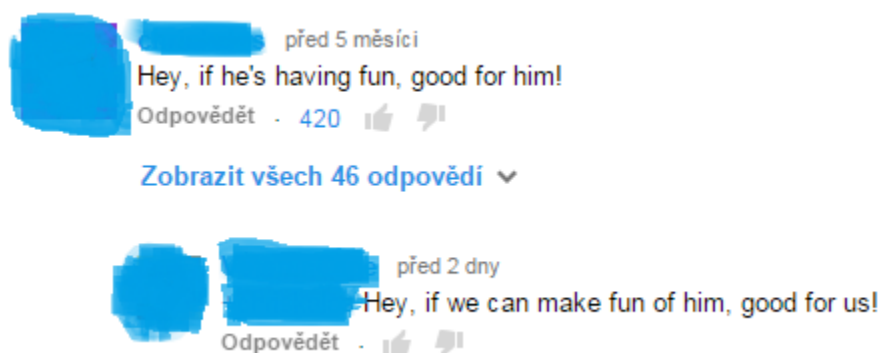
„Velikost internetového světa dává kyberšikaně nečekané rozměry. Jen jediný obrázek, jejž někdo uložil na Facebook, se může zanedlouho rozšířit doslova mezi miliony uživatelů a takto elektronicky předávaný obsah lze jen těžko kontrolovat. A přitom uživatel, který takový obrázek pošle dál, vůbec nemusel mít v úmyslu šíření v takovém rozsahu.“ (Rogers, 2011, s. 32)

To potvrzuje i případ čtrnáctiletého studenta střední školy Ghyslain Raza z Kanady, ke kterému došlo v roce 2003, označovaného jako první vážný případ šikany prostřednictvím mediálních sítí.

Obrázek 1: Ghyslain Raza v klipu „Star Wars Kid“ - YouTube (3. 5. 2015)

Ghyslain Raza si pořídil sám pro sebe videonahrávku, ve které napodobuje bojovou scénu z filmu Star Wars. Toto video se však dostalo do rukou jeho kamarádů, kteří je zveřejnili na internetovém portálu Kazaa. Videonahrávku pod názvem Star Wars Kid zhlédlo velké množství lidí a byla vytvořena i internetová petice požadující aby Ghyslain byl obsazen do připravovaného 3. dílu Star Wars, kterou podepsalo 148 624 lidí.

Obrázek 2: Posměšná reakce na klip „Star Wars Kid“ - YouTube
(3. 5. 2015)

V roce 2007 bylo video prohlášeno nejoblíbenějším internetovým videem. Mimo to vznikaly další zesměšňující koláže a Ghyslain byl parodován v různých pořadech. Když se dozvěděl o své „popularitě“ psychicky se zhroutil a byl dlouhodobě léčen. Případ měl i soudní dohru, ale nakonec skončil pouze mimosoudním vyrovnáním, ovšem jeho konkrétní podmínky nebyly nikdy zveřejněny. [9, s. 25-29]

Obrázek 3: Ghyslain Raza byl parodován i v americkém seriálu
South Park

1.2.2 Typy kyberšikany

Kyberšikanu můžeme rozdělit na dva základní typy – přímou a nepřímou (v zastoupení). Přímými útoky se rozumí, že agresor přímo obtěžuje oběť (např. zprávami), zatímco při kyberšikaně v zastoupení využívá agresor ostatních uživatelů virtuálního světa k ponižování oběti, přičemž o svém počínání nemusí mnohdy tito „spolupachatelé“ ani vědět. [10, s. 17]

1.2.2.1 Přímé útoky

- Zasílání SMS zpráv, emailů, či zpráv přes Instant Messaging,
- krádeže uživatelských účtů a jejich zneužívání,
- šíření osobních, intimních či lživých informací a obrazových materiálů prostřednictvím webových stránek, blogů, emailu či mobilního telefonu,
- vytváření urážlivých internetových anket,
- hraní online her – slovní napadání prostřednictvím chatu či hlasového hovoru, nabourávání herních účtů či tzv. „kickování“ hráčů ze hry či místnosti,
- šíření škodlivého kódu (PC viry, spyware či jiný malware),
- šíření pornografických materiálů či spamu - obtěžujících emailů či zpráv
- vydávání se za někoho jiného (většinou za oběť). [10, s. 17-18]

1.2.2.2 Kyberšikana v zastoupení

Nepřímá kyberšikana neboli kyberšikana v zastoupení je ještě nebezpečnější, než její přímá forma. U nepřímé kyberšikany totiž dochází ke zvláštnímu paradoxu. Agresor bývá v podstatě jen jakýmsi „spouštěčem“ - prvotním podnětem a zbytek pak nevědomky vykonají ostatní účastníci kyberprostoru. Jako příklad lze uvést uploadování závadného (oběť poškozujícího) videa na internet, kde se pak ostatní prostřednictvím komentářů mohou nevědomky dopouštět kyberšikany a mohou oběti ubližovat. Dalším příkladem může být falešné nahlášení porušování pravidel např. fóra či jiné služby, kde se pak nevědomým komplicem může stát např. administrátor či přímo poskytovatel služby, tím že uživateli (oběti) zakáže další využívání služby či ho jinak omezí.

U kyberšikany v zastoupení se nezdá stává, že se kyberagresor vydává za svoji oběť. Může si vytvořit nový uživatelský účet, který má předstírat identitu oběti, či se jí může do jejího účtu dokonce nabourat. [10, s. 18-19]

1.2.3 Specifika kyberšikany

Pokud jde o samu podstatu kyberšikany nejedná se o nový, samostatný subjekt, ale o další formu psychické šikany. Hlavní rozdíl tkví v tom, že tradiční šikana se děje „tváří v tvář“, kdy agresor i jeho oběť se vzájemně znají, jsou v přímém kontaktu, znají své okolí (např. spolužáky) a v mnoha případech jsou schopni odhadnout případnou reakci okolí i následky takového jednání. Naproti tomu kyberšikana, která využívá virtuálního prostoru, poskytuje útočníkovi určitou anonymitu, pocit bezpečí před odhalením a tím i širší prostor pro jeho útoky. Navíc agresor není přímým svědkem reakce oběti, nevidí, jak hluboce ji zasáhl a není proto ani schopen odhadnout sílu svých útoků. Kyberšikana však zpravidla nezahrnuje jen vztah mezi agresorem a jeho obětí ale poskytuje možnost anonymního zapojení daleko širší skupiny na stranu agresora. Podstatný rozdíl je i v trvání a místě šikany, kdy agresor může oběť šikanovat opakovaně v kteroukoliv denní a noční dobu a za jejího pobytu na kterémkoliv místě. [11, s. 32-33]

„Konečně kyberšikana na rozdíl od jiných forem šikany, může mít i mezigenerační rozměr. Mladí lidé mohou šikanovat dospělé, včetně svých rodičů, učitelů a dalších lidí ze svého okolí, způsobem, který ve „skutečném světě“ neexistuje.“ (Rogers, 2011, s. 33)

Mezi hlavní specifika od tradiční šikany patří zejména následující:

a) Anonymita

Díky virtuální realitě jsou útočníci relativně anonymní – v kyberprostoru vystupují zpravidla pod nějakou přezdívkou, emailovou adresou či telefonním číslem a tyto může dle potřeby i často měnit. Oběť tak nevidí tvář útočníka a mnohdy nezná ani jeho identitu. Tento fakt posiluje útočnickovu odvahu a agresor se tak může uchýlit i k „drsnějším“ formám útoků. Ačkoli je tato anonymita často pouze zdánlivá, neboť lze vhodnými technickými prostředky útočníka odhalit, může být z právního hlediska problémem útočníka z takového útoku usvědčit. [12, 10, s. 16]

b) Čas a místo útoku

Velké nebezpečí představuje skutečnost, že vzhledem ke každodennímu využívání ICT nemůže oběť předpokládat dobu a místo útoku, jako je tomu u tradiční šikany, ke které dochází např. ve škole či zaměstnání. Oběť je tak vystavena neustálému stresu, kdy si ji agresor může najít i v relativním bezpečí domova a to v jakoukoli denní či noční dobu. [12, 10, s. 16]

c) Široké publikum

Veliký dopad na psychiku oběti má zejména veřejná povaha internetu a s tím související obrovská (až téměř nekontrolovatelná) šíře obecnstva, která kyberšikaně může buď pasivně přihlížet, nebo v horším případě se na ní aktivně podílet povzbuzováním agresora či nevhodným komentováním závadného obsahu, jeho šířením apod. [12]

d) Proměna agresora a oběti

U kyberšikany na rozdíl od klasické šikany, je potírána podmínka, že agresor bývá většinou fyzicky zdatnější než oběť. V kyberprostoru nezáleží na věku, pohlaví ani sociálním statusu útočníka, proto se agresorem může stát v podstatě kdokoli. Stejně tak oběti se nemusí stát slabý či neoblíbený jedinec, ale i fyzicky zdatná, či ve společnosti oblíbená osoba. Kyberšikana nemusí probíhat nejen mezi vrstevníky, ale naopak celými generacemi. [12, 10, s. 17]

e) Hůře odhalitelné následky

Jelikož nedochází k samotnému fyzickému násilí, je obecně těžší odhalit kyberšikanu než tradiční šikanu. Oběť tak nemá modřiny ani jiné projevy způsobené fyzickým násilím, které by bylo vidět na první pohled. Následky jsou čistě psychického původu a často se stává, že se oběť do sebe uzavře a odmítá o svých problémech s okolím komunikovat. Důvodem může být např. stud či strach z reakce okolí. Oběti pak zůstávají často na řešení kyberšikany sami a v krajních případech se mohou uchýlit až k sebevraždě. [12]

Tabulka 1: Rozdíly tradiční šikany a kyberšikany [3, s. 23]

Tradiční (školní) šikana	Kyberšikana
Rysy	
Úmyslné agresivní chování vnímané jako ubližující.	Úmyslné agresivní chování vnímané jako ubližující.
Opakování – agresor opakovaně napadá oběť v průběhu času (jednorázový akt agrese není šikanou).	Opakování se děje díky veřejné povaze internetu – každé zhlédnutí urážlivého obsahu, přeposílání e-mailu či přidání komentáře je opakováním. Agresor tak může jediným aktem spustit kyberšikanu trvající delší čas.
Mocenská nerovnováha – oběť se silnějším agresorovi nedokáže bránit. Rozhoduje často fyzická síla či počet agresorů.	Mocenská nerovnováha – oběť nedokáže obtěžování technologicky zabránit, agresor se může schovat za anonymitu internetu. Nerozhoduje fyzická síla, znalost technologií mohou být výhodou.
Přímá	
Fyzická (např. bití, poškozování majetku, krádeže věcí).	Fyzická (např. úmyslné pořizování intimních či jiných fotografií či videí oběti a jejich umístění na internet).
Verbální (např. nadávky, urážení).	Verbální (např. urážlivé, výhružné e-maily či SMS).
Neverbální (např. obscénní gesta).	Neverbální (např. posílání výhružných nebo obscénních obrázků).
Nepřímá	
Sociální (např. vylučování někoho ze skupiny).	Sociální (např. vylučování někoho z online skupiny, v Česku typicky ze „Spolužáci.cz“).
Verbální (např. šíření pomluv).	Verbální (např. zveřejnění soukromé konverzace či informací, šíření pomluv na internetu).
	Podvádění vydáváním se za někoho jiného, falešné nahlášení závadného obsahu/chování.

1.3 Prolínání online a offline šikany

Tradiční šikanu a kyberšikanu však nelze striktně od sebe oddělovat. Je více než pravděpodobné, že pachatel tradiční šikany se chová (nebo bude chovat) stejně a mnohdy i s větší agresivitou na mobilní či internetové síti, skýtající mu široké možnosti k jeho patologickému jednání. Přitom takovému agresorovi často vůbec nezáleží na tom, že je i v případě jím páchané kyberšikany své oběti znám, spíše naopak to u něj vyvolává větší uspokojení a pocit nadvlády nad obětí.

„Překryv online a offline šikany je asi až 85 %; u obětí tradiční šikany je mnohem vyšší riziko kyberšikany a velký podíl kyberagresorů je zároveň agresory v tradiční šikaně. (Juvonen, Gross, 2008; Raskausas, Stolz, 2007)“ (Černá, 2013, s. 20)

U majoritní části případů kyberšikany jsou příčinou zhoršené osobní vztahy v reálném světě, které se pak mohou projevovat i při komunikaci ve světě virtuálním. Ačkoli bývá vyzdvihována anonymita jako hlavní rozdíl mezi klasickou šikanou a kyberšikanou, ukazuje se paradoxně, že naopak většina obětí svého agresora zná. [3, s. 49]

„Například ve výzkumu Juvonenové a Grossové (2008) znalo agresora 73 % respondentů. V našem výzkumu jej osobně znalo dokonce 88 % obětí kyberšikany. Někdo ze školy oběti to byl v 58 % případů, někdo známý odjinud než ze školy ve 29 % případů. Další 4 % agresora znala z internetu a jenom 9% vůbec nevědělo, o koho by mohlo jít.“ (Černá, 2013 s. 49)

2 KLÍČOVÉ OBLASTI VZNIKU KYBERŠIKANY

Pro rozbor a vyhodnocení tohoto problému je třeba si nejprve položit otázku – jak vlastně kyberšikana v praxi vypadá. Z odpovědi na ni pak vyplývá, že na jedné straně stojí řada konkrétních projevů kyberšikany a na straně druhé prostředky – mobilní telefon či internet, které agresor k jejímu provádění používá a od toho se odvíjející její konkrétní podoba. I když se jedná o dvě strany téže mince, kdy jedna bez druhé nemohou existovat a které se vzájemně ovlivňují, je potřeba se blíže zaobírat každou z nich jednotlivě.

Na straně projevů přitom vycházíme z hlavních rysů kyberšikany tzn. její záměrnosti, mocenské nerovnováhy, opakovanosti, vnímání ublížení a na druhé straně charakterizujeme prostředí, ve kterém jsou útoky vedeny.

Konkrétních projevů kyberšikany existuje celá řada. Mnohdy se jednotlivé prvky tohoto jednání vzájemně doplňují a kombinují, zpravidla podle toho jaký cíl ve svém jednání agresor sleduje. Např. při sledování cíle dosáhnout osobního setkání s obětí (kybergroomingu) se vydává agresor z počátku zpravidla za někoho jiného (impersonace). V některých případech dochází i k prolínání tradiční šikany s kyberšikanou jako např. při pořízení záznamu napadení oběti agresorem a následném jeho rozšíření pomocí elektronických médií.

2.1 Projevy kyberšikany

Jak je uvedeno v předchozím odstavci, projevy kyberšikany představují celou škálu neetického jednání agresorů. Jejich vynalézavost ve snaze provokovat, někomu ublížovat, někoho týrat – jinými slovy ukojit své patologické tužby, je velmi různorodá. Z uvedeného důvodu nelze popsat všechny možné kombinace projevů kyberšikany, se kterými se lze v praktickém životě setkat, ale pouze ty základní, nejčastější a také i nejznámější.

Mezi základní projevy kyberšikany patří:

- Flaming – provokování a napadání,
- pomlouvání,
- vyloučení, ostrakizace,
- krádež identity,
- impersonace – vydávání se za někoho jiného,
- odhalení cizích tajemství,
- kybergrooming – snaha přimět oběť k osobnímu setkání,

- kyberstalking – pronásledování a obtěžování,
- happy slapping – pořízení ponižujícího videozáznamu a jeho zveřejnění,
- sexting – sdílení textového nebo vizuálního materiálu se sexuální tematikou.

2.1.1 Flaming

S tímto projevem se lze setkat nejčastěji na internetových diskuzních fórech, kdy agresor jedná s cílem potupit vyhlédnutou oběť, znesvářit diskutující, vyvolat mezi nimi hádku, případně oběť vyštvat z další komunikace. Při tom používá útočnou rétoriku, osočování, urážky, vulgární nadávky a někdy i vyhrožování. Cílem agresora je provokovat a vtáhnout oběť i ostatní diskutující do stejného způsobu komunikace, do hádky, ve které jsou pak porušována veškerá pravidla slušnosti a obecné mravní normy. Agresora v takovém případě nezajímá obsah diskuze a dokonce v některých případech se ji snaží rozbít i tím, že do diskuze vkládá stále stejný text bez jakéhokoli vztahu k projednávané věci. Takové jednání nazýváme trolling. [3, s. 26]

2.1.2 Pomlouvání

Obdobné jednání je dobře známo i z běžného života. Pachatel rozšiřuje o oběti vymyšlené nebo alespoň zkreslené informace – pomluvy, zpravidla s cílem přerušit její přirozené vztahy s okolím, s přáteli a kamarády, nebo ji před okolím ponížit a zesměšnit. Jednání agresora směřuje právě do okolí oběti ve snaze ho co nejvíc negativně ovlivnit a dosáhnout tak vyloučení oběti z kolektivu. Je obecně známo, že pomluvě se jen těžko brání a pokud je k ní využito elektronických médií, je její šíření o to snazší rychlejší. [3, s. 27]

2.1.3 Vyloučení, ostrakizace

O daném problému byla již zmínka v předchozích dvou projevech kyberšikany. Jde o vyloučení oběti z okruhu dění, kterého je, či v případě ostrakizace, chce být součástí. V obou těchto případech je oběť silně zraňována a takovou situaci těžce nese. Každý člověk a obzvláště mladý potřebuje někam patřit, mít prostor, ve kterém může uplatňovat své názory, touhy a zájmy a proto jakékoli překážky v tomto směru jsou pro něj silně frustrující, zahánějící a tedy i nepřijatelné. [3, s. 25-26]

2.1.4 Krádež identity

Agresor se v tomto případě zmocní hesla k účtu či profilu oběti a následně se za ní může vydávat či jí jinak škodit (např. mazáním jejích dat, změnou nastavení účtu atd.). Může tak pod cizím jménem rozesílat různé zprávy či materiály nevhodného obsahu, mazat kontakty, získávat a měnit informace patřící oběti nebo dokonce i páchat jejím jménem trestnou činnost. Cílem takové činnosti agresora je způsobit oběti problémy, poškodit její pověst, narušit nebo zpřetrhat její existující vztahy apod. Oběť pak jen velmi těžko přesvědčuje okolí, že se za ni někdo vydává a že není původcem takového jednání. [3, s. 25]

2.1.5 Impersonace

Tento projev kyberšikany úzce souvisí s předchozí situací – krádeží identity např. zcizením hesla oběti. Agresorovi mnohdy stačí, aby místo krádeže hesla použil podobnou přezdívku, jakou používá jeho oběť (např. na sociálních sítích) a využil vhodně informací, které o oběti získal, případně její fotografie apod. Vytvořil tak falešný profil či účet, v němž vystupuje jako oběť sama. Vydávání se za někoho jiného není v tomto případě konečným cílem agresora, ale pouze prostředkem k tomu, aby oběť poškodil, společensky či jinak znemožnil, izoloval od jejích styků a především týral. [3, s. 25]

2.1.6 Odhalení cizích tajemství

Agresor, který zná důvěrné informace o oběti, případně o ní vlastní materiály soukromého či intimního charakteru, tyto zveřejní prostřednictvím některého elektronického média. V mnoha případech takové informace získá agresor přímo od oběti, která mu je v důvěře sama poskytla. K uvedenému jednání pachatele nejčastěji vede jeho pomstychtivost, může se však jednat např. i o vydírání, ponížení, zesměšnění oběti apod. [3, s. 27]

2.1.7 Kybergrooming

Zmíněný projev kyberšikany spočívá ve snaze agresora přimět oběť k osobnímu setkání. Důvody mohou být různé – následné vydírání, sexuální zneužití či páčání jiné trestné činnosti. Kybergrooming probíhá v několika fázích – od vyhlédnutí vhodné oběti, přes získání bližších informací o oběti, její důvěry, případného kompromitujícího materiálu a poslední fází je dosažení samotného osobního setkání agresora a oběti. Hovoříme-li o kyberšikaně, nelze ani v tomto případě zapomínat, že cílem pachatele tohoto jednání není pouze se s obětí přátelsky setkat. Tomu v praxi napovídá v mnoha případech i skutečnost, že agresor se již v průběhu komunikace s obětí vydává za někoho jiného. [13, s. 16]

2.1.8 Kyberstalking

Jde o opakované obtěžování oběti prostřednictvím komunikační techniky. Pachatel zpravidla stupňuje své jednání jak v četnosti obtěžování, tak zejména v projevech agresivity svých vzkazů. Agresor může např. počínat pouhým prozváněním na mobilu a končit vydíráním nebo vyhrožováním fyzickým útokem. Jednání je pro oběť značně nepříjemné, obtěžující a frustrující, zvláště pokud je oběti přímo vyhrožováno a útočník ji není znám. [13, s. 14]

2.1.9 Happy slapping

Přestože uvedený projev kyberšikany může mít několik konkrétních podob, jedno je vždy společné – pořízení videozáznamu, v němž je vyhlédnutá oběť zesměšněna, ponížena nebo vyvedena z rovnováhy a tento materiál je následně agresorem či komplicem zveřejněn cestou elektronických médií. Asi nejtypičtějším případem je fyzické napadení oběti agresorem, které je natáčeno na video jeho komplicem. V případě, že se jedná o záměrné natočení nečekaného napadení neznámé osoby, hovoříme o happy slappingu. Nemusí se však vždy jednat o fyzické napadení. Obdobou je situace, kdy agresor vyprovokuje oběť svým jednáním k nepřiměřené reakci a celou situaci nahraje např. na mobilní telefon. Následky mohou být v některých případech tragické – od výsměchu, přes ztrátu zaměstnání až po sebevraždu oběti. [3, s. 27]

2.1.10 Sexting

Jedná se o zasílání nebo sdílení především fotografií, videí nebo textu se sexuální tematikou prostřednictvím komunikačních prostředků. S tímto projevem se nejčastěji lze setkat u dětí a mladistvých, u nichž není plně rozvinut pocit zábran a kteří si plně neuvědomují, že v těchto případech existuje vysoké riziko možného dalšího zneužití např. k pomstě, posměchu nebo i k vydírání. Sexting probíhá nejčastěji mezi vrstevníky, ale není vyloučeno ani zasílání takového materiálu neznámým lidem. [14, s. 68]

2.2 Prostředí šíření kyberšikany

Jak je uvedeno v úvodu předchozí kapitoly, jedná se o druhou část související s oblastí vzniku kyberšikany. Od toho jaký elektronický prostředek agresor při svém jednání používá, zda osobní počítač, mobilní telefon či tablet je odvislá i podoba jeho projevů. I v tomto směru se však postupně stírají podstatné rozdíly vlivem prudkého rozvoje elektronických médií. Mobilní telefon dnes již není jen prostředek k vedení rozhovorů a zasílání textových zpráv,

případně k pořizování fotografií nebo videozáznamů, ale jeho využití díky internetovému připojení je dnes téměř stejně široké jako u PC. Uvedením na trh tabletů a zvláště těchto tzv. „chytrých telefonů“ (smartphone) umožňujících jejich vlastníkům připojení na internet kdykoliv a odkudkoliv rozšířilo i možnosti zneužití těchto přístrojů k dalším projevům kyberšikany, které do té doby mohl agresor páchat jen z určitého místa využitím osobního počítače či notebooku.

Mezi prostředí využívaná k projevům kyberšikany patří:

- Elektronická pošta (e-mail),
- webové stránky,
- sociální sítě,
- blogy,
- chatovací místnosti, diskuzní fóra,
- internetové ankety, dotazníky,
- online hry,
- Instant Messaging (IM), zprávy (SMS, MMS).

2.2.1 Elektronická pošta (e-mail)

Elektronická pošta je dnes nejrozšířenější formou styku za využití počítačové techniky. To co v minulosti bylo zajišťováno cestou pošty, je v současnosti uskutečňováno e-mailem bezprostředně, navíc s možností okamžitého reagování na zasílaný obsah. Obrovské množství účastníků v tomto prostředí skýtá agresorovi jednak záruku jeho anonymity, ale zároveň i značné možnosti ke kyberšikaně. Je nutno si uvědomit, že nejde jen o šikanující informaci zaslanou pachatelem, ale především o její další rozšiřování mezi bezpočet lidí. Zároveň je však agresorovi umožněno vystupovat pod e-mailem oběti a způsobit ji tak vážné problémy. [3, s. 30]

2.2.2 Webové stránky

Ke kyberšikaně může agresor využít jak existující webové stránky, kterých je na internetu celá řada, tak i webové stránky, které sám vytvoří. Tyto mohou mít podobu např. falešných webových stránek oběti, na které pak pachatel následně umísťuje zavádějící informace, nevhodné nebo kompromitující materiály, různá videa, která mohl agresor i sám upravit, zcizit nebo vytvořit např. z fotografií oběti. Pokud obsah takového zcizeného videa sám o sobě nepoškozuje (nejčastěji nezesměšňuje) oběť, doplňuje ji agresor nevhodným komentářem,

ve kterém jí ubližuje urážkami, ponižováním, zesměšňováním apod. V případě agresorem vytvořené falešné webové stránky je oběť zveřejňováním nevhodného materiálu silně poškozována před svým okolím i dalšími účastníky. [3, s. 29]

2.2.3 Sociální sítě

V rámci sociálních sítí si může účastník založit vlastní profil, umožňující mu kontakt s dalšími uživateli. Může zde nahrávat a sdílet různé materiály - videa, fotografie, může si vyměňovat názory s ostatními účastníky, získávat poznatky o jejich činnosti apod. Obliba některých sociálních sítí u jejich účastníků vzrůstá i tím, že mnohé z nich jsou svým způsobem tematicky či generačně zaměřeny. V našem internetovém prostředí se jedná zejména o Spolužáci.cz, Lidé.cz. nebo Líbímseti.cz. Takové prostředí, v němž je zapojen nepředstavitelný počet uživatelů je pro kyberšikanu tzv. živnou půdou. Při tom se nejedná jen o její vlastní rozsah, kdy se s uveřejněným materiálem může seznámit každý z účastníků, ale zároveň i o rychlost jeho šíření. [3, s. 28]

Zvláště oblíbenou sociální sítí je v současnosti Facebook. Tato síť měla původně sloužit pro studenty Harvardské univerzity, ale postupem času se z ní stal celosvětový fenomén. V roce 2007 již měl Facebook 57 milionů aktivních uživatelů. Jeho nebezpečí spočívá nejen ve velkém množství uživatelů, ale i jeho relativně snadnému ovládnutí a široké škále dostupných funkcí. Z výzkumu, který byl zveřejněn na EU Kids online vyplývá, že 72% dětí v ČR má založen profil na sociálních sítích (v drtivé většině právě na Facebooku). I přes to, že je v podmínkách pro užívání sociální sítě Facebook stanovena minimální věková hranice na 13 let, tak jej využívá přes 7,5 milionu dětí pod 13 let. Facebookový profil vlastní 52 % dětí ve věku 9 – 12 let a 90 % dětí ve věku 13 – 16 let. [5, s. 89, 10, s. 6]

2.2.4 Blogy

Blogy umožňují svým majitelům postupně vkládání různých textů, fotografií, videozáznamů apod. V některých případech mohou být čistě tematické, jindy může být jejich obsah různorodý. Z hlediska kyberšikany umožňují agresorovi, aby na svém blogu uváděl informace či jiné materiály zraňující oběť, zároveň však umožňují dalším osobám se s nimi seznámit a případně tyto urážlivě komentovat. [3, s. 30]

V dosud uvedených formách elektronického styku je agresorovi umožněno ubližovat oběti především zveřejňováním ubližujících fotografií, videí (zvláště pak záměrně pořízených), soukromých konverzací, různých textů, pomluv, nepravdivých informací apod., případně se

mohou stát nástrojem k impersonaci, krádeže identity oběti nebo ke kybergroomingu. Přestože nelze z hlediska použitého prostředku k páčání kyberšikany její konkrétní projevy jednoznačně oddělit, lze říci, že v následujících formách převažuje provokování a napadání – flaming, kyberstalking, a snaha o vyloučení oběti – ostrakizace.

2.2.5 Chatovací místnosti, diskuzní fóra

Prostředí chatu, ve kterém lze vést komunikaci s dalšími uživateli v reálném čase a stejně tak diskuzní fórum, umožňující zapojení se uživatele do konverzace kdykoliv, se mohou bez zásahů administrátorů či moderátorů snadno stát živnou půdou pro kyberšikanu. Účastníci si zde totiž mohou snadno sdělovat různé informace, které je zajímají, vést vzájemnou diskuzi na určité téma, vyjadřovat své názory apod. Takové prostředí může agresor ve snaze ublížit oběti využít k napadání, provokování, jejímu pomlouvání, vyvolávání hádek (flaming) atd. V některých případech může docházet i ke kyberstalkingu či kybergroomingu. Výhodou pachatele kyberšikany je možnost vydávat se v daném prostředí za někoho jiného, třeba i vrstevníka oběti s cílem získat důvěrné či intimní informace. [3, s. 30]

2.2.6 Internetové ankety, dotazníky

Jedná se o online ankety či dotazníky vytvářené na internetu z různých důvodů. Může se např. jednat ze strany podnikatelů o průzkum trhu či obliby určitého výrobku, může jít o anketu zaměřenou do některé z oblastí veřejné správy, stejně tak jako o tzv. „známkování“ některého z učitelů či spolužáků vytvořené dětmi. Zejména v této poslední oblasti jsou skryty značné možnosti kyberšikany, a to již položením záměrné otázky agresorem (např. „Který z učitelů naší školy by měl vypadnout?“). [3, s. 28]

2.2.7 Online hry

V daném případě se jedná o internetové hry, v jejichž průběhu mohou účastníci mezi sebou vzájemně komunikovat. A právě tato komunikace otevírá prostor pro kyberšikanu, kdy může docházet mezi účastníky k vzájemnému napadání, obtěžování, vyhrožování a vulgárním projevům. Za projev kyberšikany lze považovat i situaci, kdy u některých her, v nichž se hráči sdružují ve skupinách, je některý z nich z takové skupiny vyloučen. [3, s. 28]

2.2.8 Instant messaging (IM), zprávy (SMS, MMS)

IM programy umožňují online komunikaci v reálném čase. Kyberšikana tak může mít celou řadu projevů jako např. zasílání ubližujících zpráv, vzkazů, vystupování pod jménem či přezdívkou oběti (vytvořením stejné nebo podobné přezdívky jako má oběť či zneužitím jejího uživatelského účtu), mazání kontaktů, pronásledování oběti apod.

Obdobně tak může agresor oběť psychicky trápit a ubližovat ji prostřednictvím SMS nebo MMS zpráv, případně fotografiemi a dalšími materiály neetického charakteru. Pachatel tak může oběť napadat opakovaně, může ji obtěžovat např. prozváněním v nočních hodinách či může její mobilní přístroj zahlcovat zprávami apod. [3, s. 29]

3 TRESTNĚ PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST

Pokud hodnotíme výše popsané konkrétní projevy kyberšikany jako neetické, nemorální chování pachatele, je nutné si zároveň uvědomit, že některé z těchto činů mohou být zároveň z hlediska právního řádu České republiky klasifikovány jako trestnými. Není možné považovat kupříkladu pomluvu nějaké osoby v reálném životě za trestnou a stejné jednání - pomluvu spáchanou ve virtuálním světě za pomocí elektronických prostředků za beztrestnou. V obou případech je oběť psychicky zasažena stejně, přičemž lze předpokládat, že v druhém případě se v krátkém čase s takovou pomluvou seznámí dokonce daleko větší okruh lidí, z nichž mnozí ji nejenom dále šíří, ale i negativně komentují a tím ještě zvyšují utrpení oběti.

„Stejně jako v reálném světě, i na internetu se lidé musí řídit určitými právními normami. Nelze se domnívat, že internetové prostředí je plně anonymní, nikdo o mě nemůže nic zjistit a já si tak mohu dělat, co chci. Policie ČR má dostatek technických prostředků k tomu, aby lokalizovala a monitorovala činnost jakéhokoli pachatele trestného činu. Mnohdy si pachatelé neuvědomují, že se trestného činu dopouštějí, ovšem jak je známo, neznalost zákona neomlouvá.“ (Jelínek, 2013, s. 12) [21]

Svoji případnou trestní odpovědnost by si měl uvědomit každý, kdo zasedá k počítači nebo používá mobil. Je jasné, že u dětí nemůžeme takové uvědomění očekávat a počítá s tím i trestní zákoník (zákon č. 40/2009 Sb.), který v § 25 uvádí, že kdo v době spáchání trestného činu nedovršil patnáctý rok svého věku, není trestně odpovědný.

3.1 Trestné činy z hlediska kyberšikany

Níže jsou uvedeny nejčastější trestné činy, které nalezneme v trestním zákoníku¹ ve spojitosti s projevy kyberšikany. Záměrně zde není uvedené celé paragrafové znění, ale pouze skutková podstata takového jednání. Trestní sazby jsou pak uvedeny v následující kapitole.

¹ zákon č. 40/2009 Sb.

3.1.1 Trestné činy proti životu

§ 144 Účast na sebevraždě

- (1) Kdo jiného pohne k sebevraždě nebo jinému k sebevraždě pomáhá, bude potrestán..., došlo-li alespoň k pokusu sebevraždy.

3.1.2 Trestné činy proti svobodě

§ 175 Vydírání

- (1) Kdo jiného násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl, bude potrestán...

§ 177 Útisk

- (1) Kdo jiného nutí, zneužívaje jeho tísně nebo závislosti, aby něco konal, opominul nebo trpěl, bude potrestán...

3.1.3 Trestné činy proti právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství

§ 180 Neoprávněné nakládání s osobními údaji

- (1) Kdo, byť i z nedbalosti, neoprávněně zveřejní, sdělí, zpřístupní, jinak zpracovává nebo si přisvojí osobní údaje, které byly o jiném shromážděné v souvislosti s výkonem veřejné moci, a způsobí tím vážnou újmu na právech nebo oprávněných zájmech osoby, jíž se osobní údaje týkají, bude potrestán...

§ 181 Poškození cizích práv

- (1) Kdo jinému způsobí vážnou újmu na právech tím, že
- a) uvede někoho v omyl, nebo
 - b) využije něčího omylu,
- bude potrestán...

§ 182 Porušení tajemství dopravovaných zpráv

- (1) Kdo úmyslně poruší tajemství
- a) uzavřeného listu nebo jiné písemnosti při poskytování poštovní služby nebo přepravované jinou dopravní službou nebo dopravním zařízením,

- b) datové, textové, hlasové, zvukové či obrazové zprávy posílané prostřednictvím sítě elektronických komunikací a přiřaditelné k identifikovanému účastníku nebo uživateli, který zprávu přijímá, nebo
- c) neveřejného přenosu počítačových dat do počítačového systému, z něj nebo v jeho rámci, včetně elektromagnetického vyzařování z počítačového systému, přenášejícího taková počítačová data

bude potrestán...

- (2) Stejně bude potrestán, kdo v úmyslu způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch
 - a) prozradí tajemství, o němž se dozvěděl z písemnosti, telegramu, telefonního hovoru nebo přenosu prostřednictvím sítě elektronických komunikací, který nebyl určen jemu, nebo
 - b) takového tajemství využije.

§ 183 Porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí

- (1) Kdo neoprávněně poruší tajemství listiny nebo jiné písemnosti, fotografie, filmu nebo jiného záznamu, počítačových dat anebo jiného dokumentu uchovávaného v soukromí jiného tím, že je zveřejní, zpřístupní třetí osobě nebo je jiným způsobem použije, bude potrestán...

§ 184 Pomluva

- (1) Kdo o jiném sdělí nepravdivý údaj, který je způsobilý značnou měrou ohrožit jeho vážnost u spoluobčanů, zejména poškodit jej v zaměstnání, narušit jeho rodinné vztahy nebo způsobit mu jinou vážnou újmu, bude potrestán.

3.1.4 Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

§ 186 Sexuální nátlak

- (1) Kdo jiného násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování, nebo kdo k takovému chování přiměje jiného zneužívaje jeho bezbrannosti, bude potrestán...
- (2) Stejně bude potrestán pachatel, který přiměje jiného k pohlavnímu styku, k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování zneužívaje jeho závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.

(7) Příprava je trestná.

§ 191 Šíření pornografie

- (1) Kdo vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, činí veřejně přístupným, zprostředkuje, uvede do oběhu, prodá nebo jinak jinému opatří fotografické, filmové, počítačové, elektronické nebo jiné pornografické dílo, v němž se projevuje násilí či neúcta k člověku, nebo které popisuje, zobrazuje nebo jinak znázorňuje pohlavní styk se zvířetem, bude potrestán...
- (2) Kdo písemné, fotografické, filmové, počítačové, elektronické nebo jiné pornografické dílo
 - a) nabízí, přenechává nebo zpřístupňuje dítěti, nebo
 - b) na místě, které je dětem přístupné, vystavuje nebo jinak zpřístupňuje, bude potrestán...

§ 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií

- (1) Kdo přechovává fotografické, filmové, počítačové, elektronické nebo jiné pornografické dílo, které zobrazuje nebo jinak využívá dítě nebo osobu, jež se jeví být dítětem, bude potrestán...
- (2) Stejně bude potrestán ten, kdo prostřednictvím informační nebo komunikační technologie získá přístup k dětské pornografii.
- (3) Kdo vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, činí veřejně přístupným, zprostředkuje, uvede do oběhu, prodá nebo jinak jinému opatří fotografické, filmové, počítačové, elektronické nebo jiné pornografické dílo, které zobrazuje nebo jinak využívá dítě nebo osobu, jež se jeví být dítětem, anebo kdo kořistí z takového pornografického díla, bude potrestán...

§ 193 Zneužití dítěte k výrobě pornografie

- (1) Kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede nebo zneužije dítě k výrobě pornografického díla nebo kořistí z účasti dítěte na takovém pornografickém díle, bude potrestán...

3.1.5 Trestné činy proti majetku

§ 230 Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací

- (1) Kdo překoná bezpečnostní opatření, a tím neoprávněně získá přístup k počítačovému systému nebo k jeho části, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.
- (2) Kdo získá přístup k počítačovému systému nebo k nosiči informací a
 - a) neoprávněně užije data uložená v počítačovém systému nebo na nosiči informací,
 - b) data uložená v počítačovém systému nebo na nosiči informací neoprávněně vymaže nebo jinak zničí, poškodí, změní, potlačí, sníží jejich kvalitu nebo je učiní neupotřebitelnými,
 - c) padělá nebo pozmění data uložená v počítačovém systému nebo na nosiči informací tak, aby byla považována za pravá nebo podle nich bylo jednáno tak, jako by to byla data pravá, bez ohledu na to, zda jsou tato data přímo čitelná a srozumitelná, nebo
 - d) neoprávněně vloží data do počítačového systému nebo na nosič informací nebo učiní jiný zásah do programového nebo technického vybavení počítače nebo jiného technického zařízení pro zpracování dat, bude potrestán...

§ 231 Opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat

- (1) Kdo v úmyslu spáchat trestný čin porušení tajemství dopravovaných zpráv podle § 182 odst. 1 písm. b), c) nebo trestný čin neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací podle § 230 odst. 1, 2 vyrobí, uvede do oběhu, doveze, vyveze, proveze, nabízí, zprostředkuje, prodá nebo jinak zpřístupní, sobě nebo jinému opatří nebo přechovává
 - a) zařízení nebo jeho součást, postup, nástroj nebo jakýkoli jiný prostředek, včetně počítačového programu, vytvořený nebo přizpůsobený k neoprávněnému přístupu do sítě elektronických komunikací, k počítačovému systému nebo k jeho části, nebo
 - b) počítačové heslo, přístupový kód, data, postup nebo jakýkoli jiný podobný prostředek, pomocí něhož lze získat přístup k počítačovému systému nebo jeho části, bude potrestán...

3.1.6 Trestné činy narušující soužití lidí

§ 352 Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci

- (1) Kdo skupině obyvatelů vyhrožuje usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu, bude potrestán...
- (2) Kdo užije násilí proti skupině obyvatelů nebo jednotlivci nebo jim vyhrožuje usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání, bude potrestán...
- (3) Stejně jako v odstavci 2 bude potrestán,
 - a) kdo se spolčí nebo srotí ke spáchání takového činu, nebo
 - b) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.

§ 353 Nebezpečné vyhrožování

- (1) Kdo jinému vyhrožuje usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou takovým způsobem, že to může vzbudit důvodnou obavu, bude potrestán...

§ 354 Nebezpečné pronásledování

- (1) Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že
 - a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmou jemu nebo jeho osobám blízkým,
 - b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje,
 - c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje,
 - d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo
 - e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu,

a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán...

§ 355 Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob

- (1) Kdo veřejně hanobí
 - a) některý národ, jeho jazyk, některou rasu nebo etnickou skupinu, nebo

- b) skupinu osob pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání, bude potrestán...

§ 356 Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod

- (1) Kdo veřejně podněcuje k nenávisti k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo k omezování práv a svobod jejich příslušníků, bude potrestán.
- (2) Stejně bude potrestán, kdo se spolčí nebo srotí k spáchání činu uvedeného v odstavci 1.

§ 357 Šíření poplašné zprávy

- (1) Kdo úmyslně způsobí nebezpečí vážného znepokojení alespoň části obyvatelstva nějakého místa tím, že rozšiřuje poplašnou zprávu, která je nepravdivá, bude potrestán.
- (2) Kdo zprávu uvedenou v odstavci 1 nebo jinou nepravdivou zprávu, která je způsobilá vyvolat opatření vedoucí k nebezpečí vážného znepokojení alespoň části obyvatelstva nějakého místa anebo bezdůvodnou záchrannou práci integrovaného záchranného systému sdělí soudu, orgánu Policie České republiky, orgánu státní správy, územní samosprávy, nebo jinému orgánu veřejné moci, právnické osobě, fyzické osobě, která je podnikatelem, anebo hromadnému informačnímu prostředku, bude potrestán... [16]

Mimo tyto vyjmenované trestné činy, které patří z hlediska problematiky kyberšikan mezi nejzávažnější, se může však jednat i o některé další v závislosti na konkrétním případě.

Pro ucelený pohled na otázku trestní odpovědnosti je třeba ještě dodat, že nový trestní zákoník z roku 2009 (s účinností od 1. 1. 2010) obsahuje již v řadě paragrafů zvýšenou trestní sazbu, pokud je trestný čin spáchán prostřednictvím elektrotechnických prostředků, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.

3.2 Trestní sazby

V tabulce níže jsou uvedeny maximální trestní sazby dle zákona č. 40/2009 Sb. za trestné činy, které se mohou vztahovat k případům kyberšikany v ČR.

Tabulka 2: Maximální trestní sazby za vybrané trestné činy

Para- graf	Trestní čin	Max. trestní sazba	
		základní	zvýšená
§ 144	Účast na sebevraždě	3 roky	12 let
§ 175	Vydírání	4 roky	16 let
§ 177	Útisk	1 rok	5 let
§ 180	Neoprávněné nakládání s osobními údaji	3 roky	8 let
§ 181	Poškození cizích práv	2 roky	5 let
§ 182	Porušení tajemství dopravovaných zpráv	2 roky	10 let
§ 183	Porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí	1 rok	8 let
§ 184	Pomluva	1 rok	2 roky
§ 186	Sexuální nátlak	4 roky	16 let
§ 191	Šíření pornografie	1 rok	5 let
§ 192	Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií	2 roky	8 let
§ 193	Zneužití dítěte k výrobě pornografie	5 let	8 let
§ 230	Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací	1 rok	8 let
§ 231	Opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat	1 rok	5 let
§ 352	Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci	1 rok	3 roky
§ 353	Nebezpečné vyhrožování	1 rok	3 roky
§ 354	Nebezpečné pronásledování	1 rok	3 roky
§ 355	Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny	2 roky	3 roky
§ 356	Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod	2 roky	3 roky
§ 357	Šíření poplašné zprávy	2 roky	8 let

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 PŘÍPADOVÉ STUDIE

Flaming

Petr se nudil a brouzдал internetem, až narazil na diskuzi zaměřenou na počítačové hry. Pro pobavení začal do diskuzního fóra psát urážlivé zprávy o ostatních diskutujících, popichoval je proti sobě, útočil na ně. Nezajímalo ho téma diskuze, chtěl se jen pobavit na úkor ostatních, proto zaplavil diskuzní fórum nesmysly a nadávkami. [17]

Pomlouvání

Robert vytvořil internetové stránky s názvem „Nesnášíme Tomáše Černého“. Na stránky pravidelně umisťoval Tomášovy karikatury, vtipy o Tomášovi, pomluvy a ponižující ankety. Na existenci stránek upozornil většinu svých kamarádů. Ti začali v rámci diskuze Tomáše nevybíravým způsobem hodnotit a dál ponižovat. O této stránce se brzy dozvěděl i Tomáš. [18, s. 9]

Vyloučení, ostrakizace

Žáci 7.A si založili stránku na sociální síti Spolužáci.cz. Téměř všichni žáci ze třídy si na stránce vytvořili svůj profil. Jedné z žákyň třídy, která nebyla mezi ostatními oblíbena, ale neumožnili ke stránce přístup. Bylo to pro ni velmi ponižující. Navíc zjistila, že ji ostatní spolužáci na této stránce pomlouvají. [18, s. 11]

Krádež identity

Tereza tajně pozorovala Kláru, když se přihlašovala ke svému e-mailovému účtu. Viděla její heslo. Pak se přihlásila na Klářin účet a začala z něj posílat hrubé zprávy jejím známým. Kláře pak dalo velkou práci vysvětlit známým, že zprávy nepsala ona. [17]

Impersonace

Dívce Nikol (12 let) z Moravy někdo na Facebooku nabídl „zaručeně pravou“ e-mailovou adresu zpěvačky Ewy Farné. Nikol byla samozřejmě potěšena a posléze přesvědčena, že si vyměňuje e-maily se skutečnou zpěvačkou a svým idolem, Ewou Farnou. Frekvence dopisování se zvyšovala a získávala osobnější charakter. Nikol po čase Ewě sama nabídla, zdali by jí nechtěla navštívit a Ewa kupodivu se setkáním souhlasila. Nikol pak o všem informovala své rodiče. Ti jí ale schůzku zakázali a dokonce s ní otec v inkriminovaný den zůstal pro jistotu doma. Nikol dostala posléze SMS zprávu, ve které stálo, že se Ewě se porouchalo auto a bohužel nedorazí. Nikol s otcem zkusili trik, který viděli v osvětovém filmu „Seznam

se bezpečně 2⁴² - vyzvali Ewu, aby jim poslala svoji fotografii, na níž bude držet papír s Nikoliným jménem a aktuálním datem. Ewa samozřejmě fotku neposlala, Nikol dostala strach a přerušila kontakt. O případu informoval i zpravodajský server Novinky.cz. [14, s. 41]

Jana si chtěla založit stránku na sociální síti Facebook. Ke svému velkému překvapení ale zjistila, že už tam její profil existuje, dokonce i s její fotografií. Když si přečetla informace, které byly napsány v „jejím“ profilu, byla zděšena. Stránky byly plné lží a pomluv, všechny měly velmi urážlivý charakter. Hanlivá byla také většina příspěvků, které jí zde nechávali další uživatelé sociální sítě. [18, s. 9]

Odhalení cizích tajemství

Jana se rozešla s Tomášem. V době, kdy spolu chodili, poslala Jana Tomášovi na mobil svoji intimní fotografii. Po rozchodu se chtěl však Tomáš Janě pomstít, a proto tuto fotografii zveřejnil na internetu. Jana byla následně vystavena posměchu lidí nejen ze svého okolí, ale díky rychlému rozšiřování fotografie v rámci internetu také úplně neznámých lidí. [18, s. 10]

Lucie věděla, že se Honzovi líbí. Honza byl premiant třídy a Luciini rodiče jí ho často dávali za vzor. Lucie se za to chtěla Honzovi pomstít. Využila situaci a předstírala, že se jí Honza také líbí. Poslala mu několik e-mailů, a pak si začali chatovat. Lucie se bavila tím, jak je Honza důvěřivý. Nakonec se jí začal svěřovat i s velmi osobními záležitostmi a řekl jí o svých problémech. Lucie pak tyto informace zveřejnila na svém blogu. O stránce řekla všem spolužákům a brzy o ní věděla celá škola. Honza se cítil hrozně, Lucie, kterou měl rád a které důvěřoval, mu velmi ublížila, navíc celá škola věděla o jeho největších tajemstvích. [18, s. 10]

Kybergrooming

Asi nejznámějším případem kybergroomingu v ČR je kauza Pavla Hovorky, pracovníka ostrahy, který přes internetové seznamky kontaktoval nezletilé chlapce. Odměnou za poslání nahých fotografií chlapcům sliboval peníze, nebo splnění jejich přání. Své oběti lákal k sobě na vrátnici, kde je pohlavně zneužíval.

² www.seznamsebezpecne.cz

Pokud oběti osobní schůzku odmítly, Hovorka je vydíral. Hrozil tím, že zveřejní fotografie, které mu předtím chlapci dobrovolně poslali, případně vyhrožoval rozšířením zpráv o jejich údajné homosexualitě. Hovorka byl zadržen a obviněn z několika trestných činů, odsouzen k trestu odnětí svobody a byla mu nařízena sexuologická léčba. [14, s. 42]

Kyberstalking

Andrea a Silvie byly nejlepší kamarádky. Když si Silvie našla jinou nejlepší kamarádku, s Andreou už se nechtěla bavit. Andrea se rozhodla, že se jí pomstí. Koupila si novou SIM kartu a každý večer od 22 do 23 hodin Silvii prozváněla na mobilní telefon. Každých pět minut. Noční telefonáty budily nejen Silvii, ale také její rodiče, kteří na ni za to byli hodně našťvaní. Mysleli si, že si Silvie s někým tajně v noci volá a že jim o tom lže. Silvie z toho měla velké problémy. Když to rodičům nakonec vysvětlila, snažili se prozvánění zarazit. Protože se jim nepodařilo zjistit skutečnou totožnost útočníka, Silvie nakonec musela požádat operátora, aby jí příchozí hovory z tohoto čísla zablokoval. [18, s. 11]

Happy slapping

Dvojice mladíků si vyhlédla hochu čekajícího na autobusové zastávce. Jeden z nich k němu přiběhl a vrazil mu facku. Druhý mladík celou situaci, včetně překvapené reakce hochy, nahrával na svůj mobilní telefon. Útočníci poté nahrávku zveřejnili na stránkách YouTube. [18, s. 8]

Dva žáci 9. třídy Marek a Libor se snažili během hodiny vyprovokovat učitelku češtiny Marii K. (pokřikovali na ní, narušovali hodinu, nadávali jí apod.). Když učitelka situaci nezvládla a rozčílila se, tajně ji natočili mobilním telefonem a záznam umístili na YouTube. Nahrávku zhlédlo přes 7000 uživatelů. Učitelka se o její existenci dozvěděla, až když se na ní přišli zeptat rozčilení rodiče. [18, s. 8]

Sexting

Třináctileté dívce z malého města v USA - Hope Wittselové, se líbil chlapec jménem Alex. Hope chtěla upoutat jeho pozornost, a proto mu poslala mobilním telefonem svoji nahou fotografii. Její mobilní telefon si však půjčila Alexova spolužačka, kde náhodou objevila fotku odhalené Hope a rovnou ji přeposlala dalším vrstevníkům. Obrázek se během několika hodin rozšířil na další základní i střední školy. Odstartované události se pak na sebe nabalovaly jako sněhová koule. Spolužáci Hope kvůli fotografii odsoudili a zahrnovali ji urážkami a posměšky. Vedení školy ji nakonec potrestalo týdenním vyloučením.

Hope pak posléze na výjezdní školní akci obtěžovali cizí mladíci. Žádali od ní další odhalené fotografie. Pod nátlakem a ve strachu jim Hope podlehla, vyfotila se a mobil nechala ležet za dveřmi svého pokoje. Ten však objevil někdo jiný. Tlak na Hope se stupňoval, a bylo jí vyhrožováno i ze strany dalších chlapců.

V září 2009 se Hope dostala na pohovor se sociální pracovnící, protože zaměstnanci její základní školy pojali podezření, že u Hope dochází k sebepoškozování (řezné rány). Rodiče pravděpodobně o ničem nevěděli. Jednoho večera matka našla Hope oběšenou. Zápis v dívčině deníku popisuje její rozhodnutí spáchat sebevraždu. [14, s. 68]

5 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Pro účely praktické části této diplomové práce byl vytvořen dotazník, jehož úkolem bylo zajistit vstupní data od širokého spektra respondentů napříč různými věkovými skupinami, pohlavím i vzděláním. Při jeho vytváření byl kladen důraz na to, aby otázky působily nenuceně, byly čtivé a snadné na pochopení, ale zároveň nebyly sugestivní. V dotazníku jsou zastoupeny otázky uzavřené a polootevřené.

Dotazník byl vytvořen pomocí webového nástroje Vypĺňto.cz³, který disponuje oproti klasickým tištěným dotazníkům velkou řadou výhod, jako jsou např.:

- Snadná tvorba dotazníku online s možností větvení otázek,
- pomoc se získáním respondentů, prostřednictvím propagace,
- automatické zpracování získaných dat a jejich generování do tabulek či grafů,
- segmentaci odpovědí dle zadaných parametrů,
- stažení jednotlivých responsů v podobě klasických dotazníků. [19]

Šetření bylo veřejné (mohl se ho zúčastnit každý uživatel internetu) a probíhalo v termínu od 2. května 2015 do 7. května 2015. Dotazník vyplnilo celkem 182 respondentů a návratnost dotazníku činila 84,8 %. Tento údaj byl dán poměrem vyplněných a zobrazených dotazníků.

Respondenti, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření, přicházeli z následujících webových stránek:

- facebook.com (42,6 %)
- nezjištěno (32,6 %)
- m.facebook.com (10 %)
- vyplnto.cz (7,4 %)
- google.cz (3,5 %)

³ Dostupné z adresy <https://www.vyplnto.cz/>

5.1 Stanovení hypotéz

H₁: Dívky se stávají oběťmi kyberšikany častěji než muži.

H₂: Osoby, které sdílejí svoje osobní informace na internetu, jsou častěji oběťmi kyberšikany, než osoby, které o sobě tyto informace na internetu nesdílejí.

H₃: Osoby, které tráví na internetu či mobilním telefonu více času se stávají oběťmi kyberšikany častěji, než osoby, které tráví na internetu či mobilním telefonu méně času.

H₄: Příčinou kyberšikany jsou častěji záměrné osobní důvody, než důvody situační (nuda, neefektivní využití volného času apod.).

5.2 Zadání dotazníku

Na následujících řádcích je uvedeno doslovné zadání dotazníku, který se respondentům dostal do rukou:

„Milá respondentko, milý respondente,

tento dotazník si klade za cíl zmapovat výskyt kyberšikany v dnešní společnosti. Úkolem je ověřit několik základních hypotéz - např., že oběťmi kyberšikany se stávají častěji dívky, než chlapci, či že osoby, které sdílejí na internetu své osobní informace, jsou častější oběťmi kyberšikany, než osoby, které tyto informace nesdílejí. Výsledky tohoto dotazníkového šetření budou veřejně k dispozici a budou mj. použity v diplomové práci autora na téma Kyberšikana. Uvádějte prosím pravdivé informace - dotazník je zcela anonymní! Zdržte se prosím vulgárních či jiných nevhodných výrazů.“

Celé znění dotazníku včetně všech otázek je přiloženo v příloze této práce.

5.3 Odpovědi respondentů

U otázek, kde mohli respondenti zvolit více odpovědí, nemusí jejich součet dát dohromady 100 %. Na povinnou otázku musel respondent zodpovědět pouze v případě, kdy mu byla zobrazena. Dotazník obsahoval větvení - skoky mezi otázkami, takže bylo možné na základě určitých odpovědí některé otázky přeskočit. Tučně jsou zobrazeny předdefinované otázky, u polootevřených otázek mohli respondenti odpovědi dopisovat – tyto jsou zobrazeny obvyčejným řezem písma.

1. Jaké je Vaše pohlaví?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Lokálně % ⁴	Globálně % ⁵
Žena	93	51,1 %	51,1 %
Muž	89	48,9 %	48,9 %

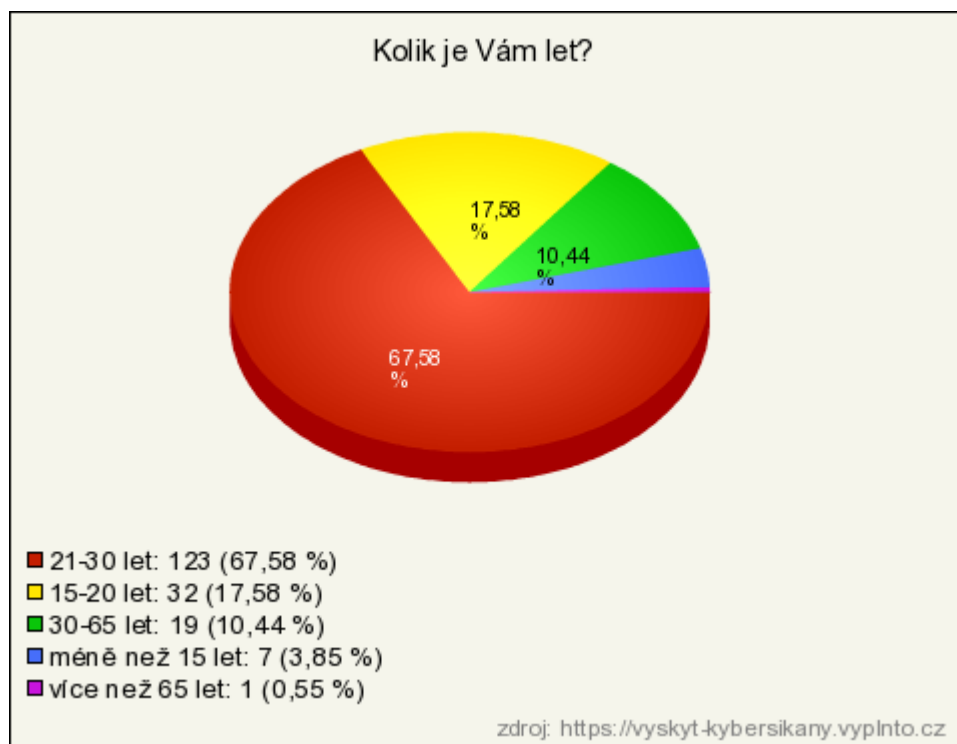
2. Kolik je Vám let?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Lokálně %	Globálně %
21–30 let	123	67,58 %	67,58 %
15–20 let	32	17,58 %	17,58 %
30–65 let	19	10,44 %	10,44 %
méně než 15 let	7	3,85 %	3,85 %
více než 65 let	1	0,55 %	0,55 %

⁴ Lokální četnost bere potaz pouze respondenty, kteří danou otázku zodpověděli.

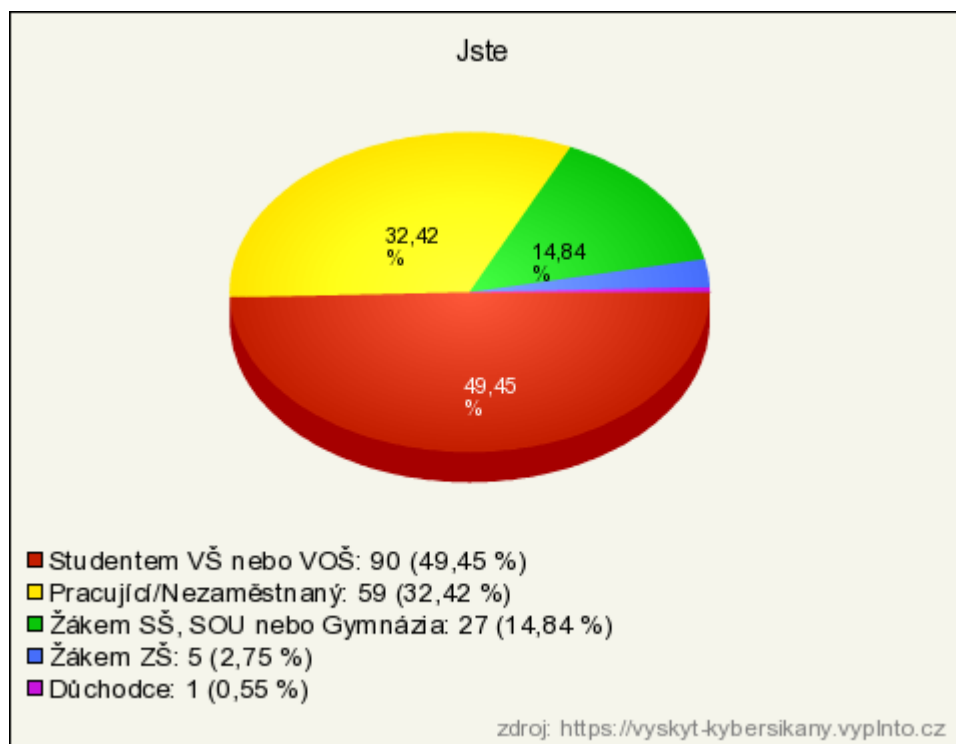
⁵ Globální procenta se počítají s ohledem na celkový počet respondentů.

3. Jste

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

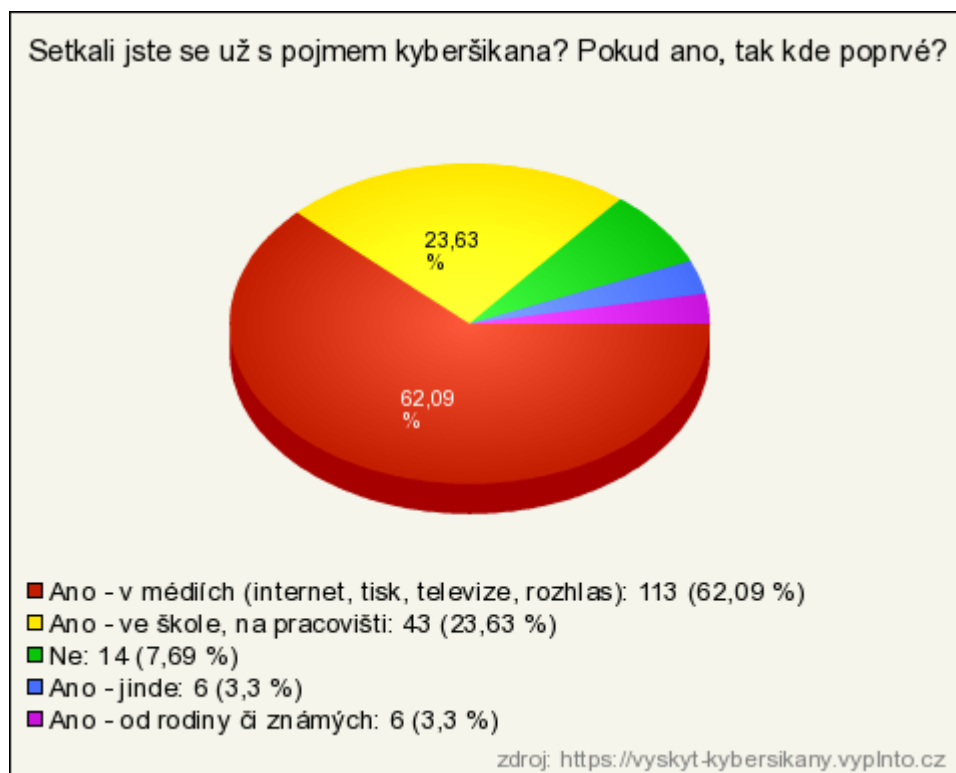
Odpověď	Počet	Lokálně %	Globálně %
Studentem VŠ nebo VOŠ	90	49,45 %	49,45 %
Pracující/Nezaměstnaný	59	32,42 %	32,42 %
Žákem SŠ, SOU nebo Gymnázia	27	14,84 %	14,84 %
Žákem ZŠ	5	2,75 %	2,75 %
Důchodce	1	0,55 %	0,55 %

4. Setkali jste se už s pojmem kyberšikana? Pokud ano, tak kde poprvé?

*Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí a podle toho se mu zobrazily další otázky [Ne → otázka č. 6, **Ostatní** → otázka č. 5].*

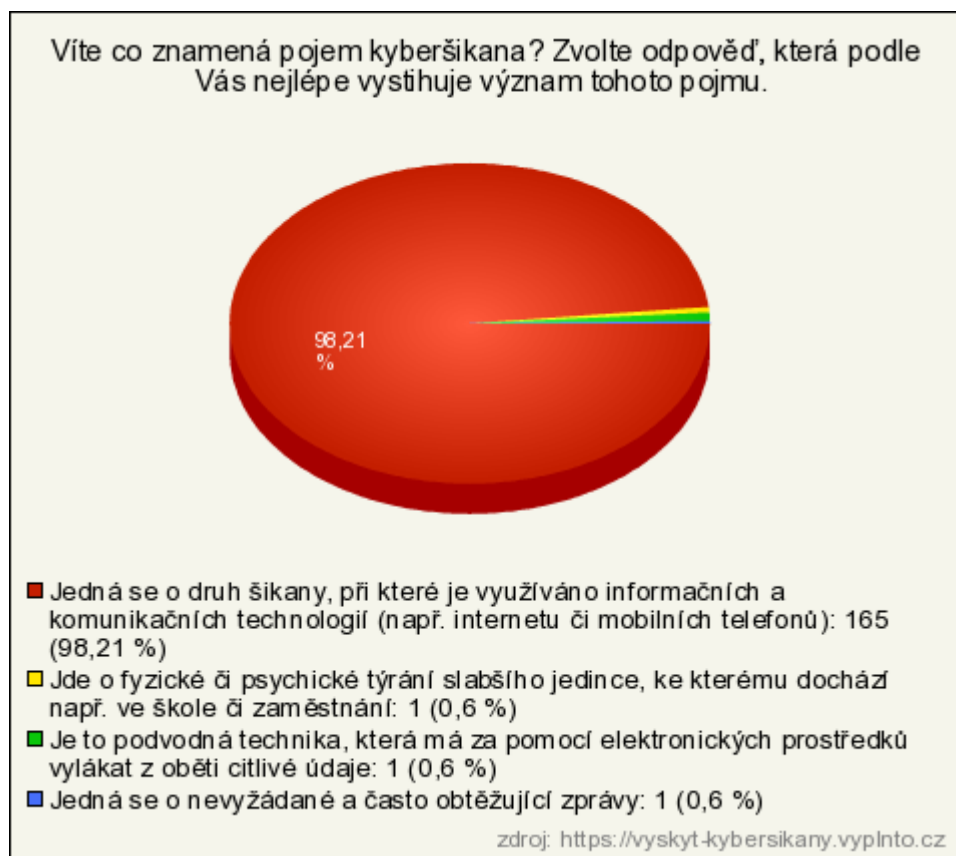
Odpověď	Počet	Lokálně %	Globálně %
Ano – v médiích (internet, tisk, televize, rozhlas)	113	62,09 %	62,09 %
Ano – ve škole, na pracovišti	43	23,63 %	23,63 %
Ne	14	7,69 %	7,69 %
Ano – jinde	6	3,3 %	3,3 %
Ano – od rodiny či známých	6	3,3 %	3,3 %

5. Víte co znamená pojem kyberšikana? Zvolte odpověď, která podle Vás nejlépe vystihuje význam tohoto pojmu.

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Lokálně %	Globálně %
Jedná se o druh šikany, při které je využíváno informačních a komunikačních technologií (např. internetu či mobilních telefonů)	165	98,21 %	90,66 %
Jde o fyzické či psychické týrání slabšího jedince, ke kterému dochází např. ve škole či zaměstnání	1	0,6 %	0,55 %
Je to podvodná technika, která má za pomoci elektronických prostředků vylákat z oběti citlivé údaje	1	0,6 %	0,55 %
Jedná se o nevyžádané a často obtěžující zprávy	1	0,6 %	0,55 %

6. Kolik hodin denně trávíte v průměru na počítači s přístupem na internet či mobilním telefonu?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí a podle toho se mu zobrazily další otázky [Nevlastním (nepoužívám) počítač ani mobilní telefon → otázka č. 10, Ostatní → otázka č. 7,].

Odpověď	Počet	Lokálně %	Globálně %
Více než 3 hodiny denně	139	76,37 %	76,37 %
Méně než 3 hodiny denně	34	18,68 %	18,68 %
Nepoužívám ho každý den	5	2,75 %	2,75 %
Méně než 1 hodinu denně	3	1,65 %	1,65 %
Nevlastním (nepoužívám) počítač ani mobilní telefon	1	0,55 %	0,55 %

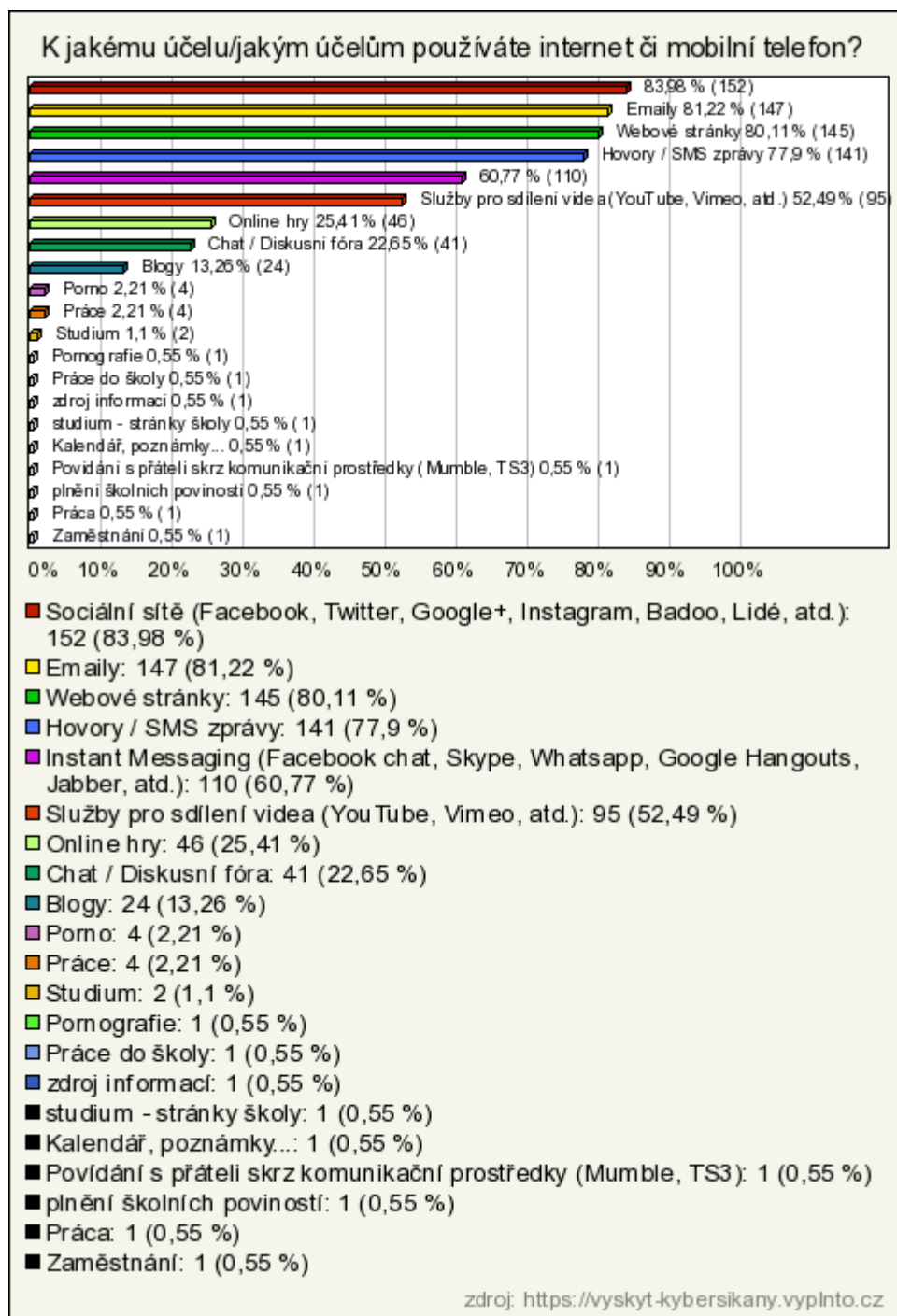

7. K jakému účelu/jakým účelům používáte internet či mobilní telefon?

Povinná otázka, respondent musel zvolit alespoň některou z nabízených odpovědí nebo dopsat nějakou vlastní.

Odpověď	Počet	Lokálně %	Globálně %
Sociální síť (Facebook, Twitter, Google+, Instagram, Badoo, Lidé, atd.)	152	83,98 %	83,52 %
Emaily	147	81,22 %	80,77 %
Webové stránky	145	80,11 %	79,67 %
Hovory / SMS zprávy	141	77,9 %	77,47 %
Instant Messaging (Facebook chat, Skype, Whatsapp, Google Hangouts, Jabber, atd.)	110	60,77 %	60,44 %
Služby pro sdílení videa (YouTube, Vimeo, atd.)	95	52,49 %	52,2 %
Online hry	46	25,41 %	25,27 %
Chat / Diskusní fóra	41	22,65 %	22,53 %
Blogy	24	13,26 %	13,19 %
Porno	4	2,21 %	2,2 %

Práce	4	2,21 %	2,2 %
Studium	2	1,1 %	1,1 %
Pornografie	1	0,55 %	0,55 %
Práce do školy	1	0,55 %	0,55 %
zdroj informací	1	0,55 %	0,55 %
studium – stránky školy	1	0,55 %	0,55 %
Kalendář, poznámky...	1	0,55 %	0,55 %
Povídání s přáteli skrz komunikační prostředky (Mumble, TS3)	1	0,55 %	0,55 %
plnění školních povinností	1	0,55 %	0,55 %
Práce	1	0,55 %	0,55 %
Zaměstnání	1	0,55 %	0,55 %
Práce, Úlohy	1	0,55 %	0,55 %
vyhledávání informací	1	0,55 %	0,55 %
eshopy	1	0,55 %	0,55 %
informace	1	0,55 %	0,55 %
endomondo,munzee, počasí, čtení knih	1	0,55 %	0,55 %
pracovně	1	0,55 %	0,55 %
nakupování	1	0,55 %	0,55 %
wowko	1	0,55 %	0,55 %

8. Sdílíte na internetu Vaše osobní informace?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí a podle toho se mu zobrazily další otázky [Ano → otázka č. 9, Ne → otázka č. 10].

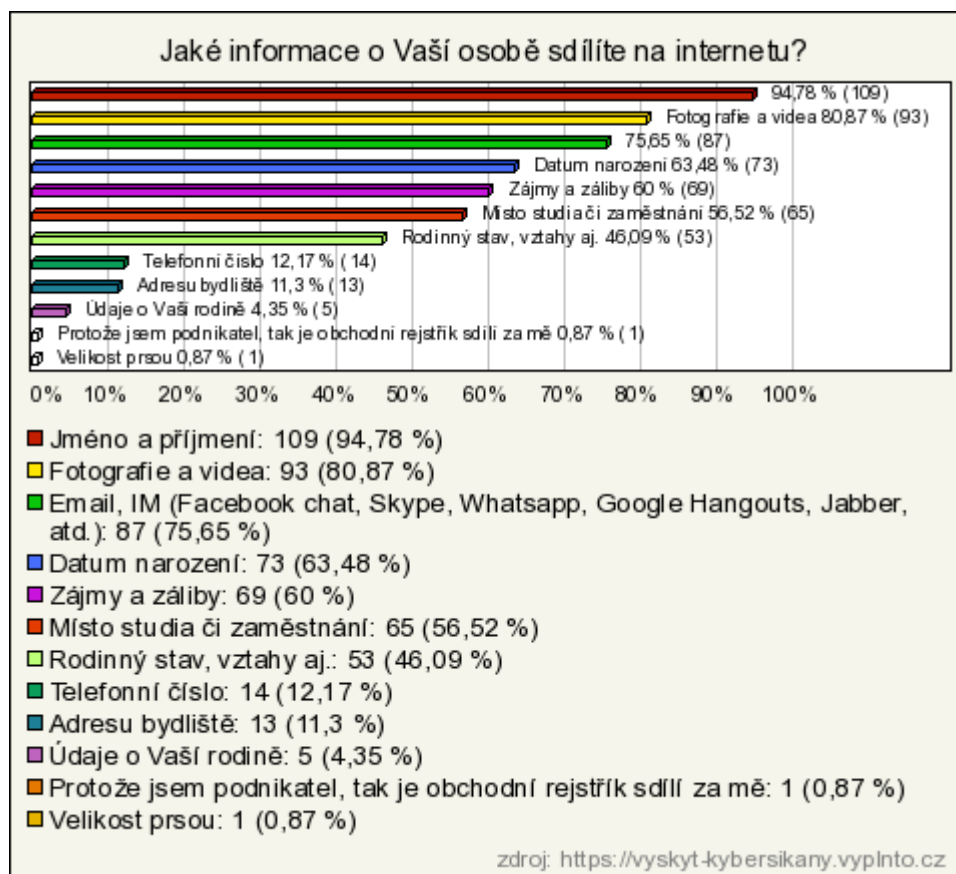
Odpověď	Počet	Lokálně %	Globálně %
Ano	114	62,98 %	62,64 %
Ne	67	37,02 %	36,81 %

9. Jaké informace o Vaší osobě sdílíte na internetu?

Povinná otázka, respondent musel zvolit alespoň některou z nabízených odpovědí nebo dopsat nějakou vlastní.

Odpověď	Počet	Lokálně %	Globálně %
Jméno a příjmení	109	94,78 %	59,89 %
Fotografie a videa	93	80,87 %	51,1 %
Email, IM (Facebook chat, Skype, Whatsapp, Google Hangouts, Jabber, atd.)	87	75,65 %	47,8 %
Datum narození	73	63,48 %	40,11 %
Zájmy a záliby	69	60 %	37,91 %
Místo studia či zaměstnání	65	56,52 %	35,71 %
Rodinný stav, vztahy aj.	53	46,09 %	29,12 %
Telefonní číslo	14	12,17 %	7,69 %
Adresu bydliště	13	11,3 %	7,14 %
Údaje o Vaší rodině	5	4,35 %	2,75 %
Protože jsem podnikatel, tak je obchodní rejstřík sdílí za mě	1	0,87 %	0,55 %
Velikost prsou	1	0,87 %	0,55 %

10. Stali jste se někdy Vy sami svědkem/obětí/agresorem kyberšikany?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí a podle toho se mu zobrazily další otázky [Ne → konec dotazníku, Ano - Byl(a) jsem svědkem kyberšikany v mém okolí → otázka č. 11, Ano - Stal(a) jsem se obětí kyberšikany → otázka č. 11, Ano - Sám jsem byl(a) agresorem kyberšikany → otázka č. 12, Ano - Byl(a) jsem již obětí i agresorem kyberšikany → otázka č. 12].

Odpověď	Počet	Lokálně %	Globálně %
Ne	123	67,58 %	67,58 %
Ano – Byl(a) jsem svědkem kyberšikany v mém okolí	36	19,78 %	19,78 %
Ano – Stal(a) jsem se obětí kyberšikany	17	9,34 %	9,34 %
Ano – Sám jsem byl(a) agresorem kyberšikany	5	2,75 %	2,75 %
Ano – Byl(a) jsem již obětí i agresorem kyberšikany	1	0,55 %	0,55 %

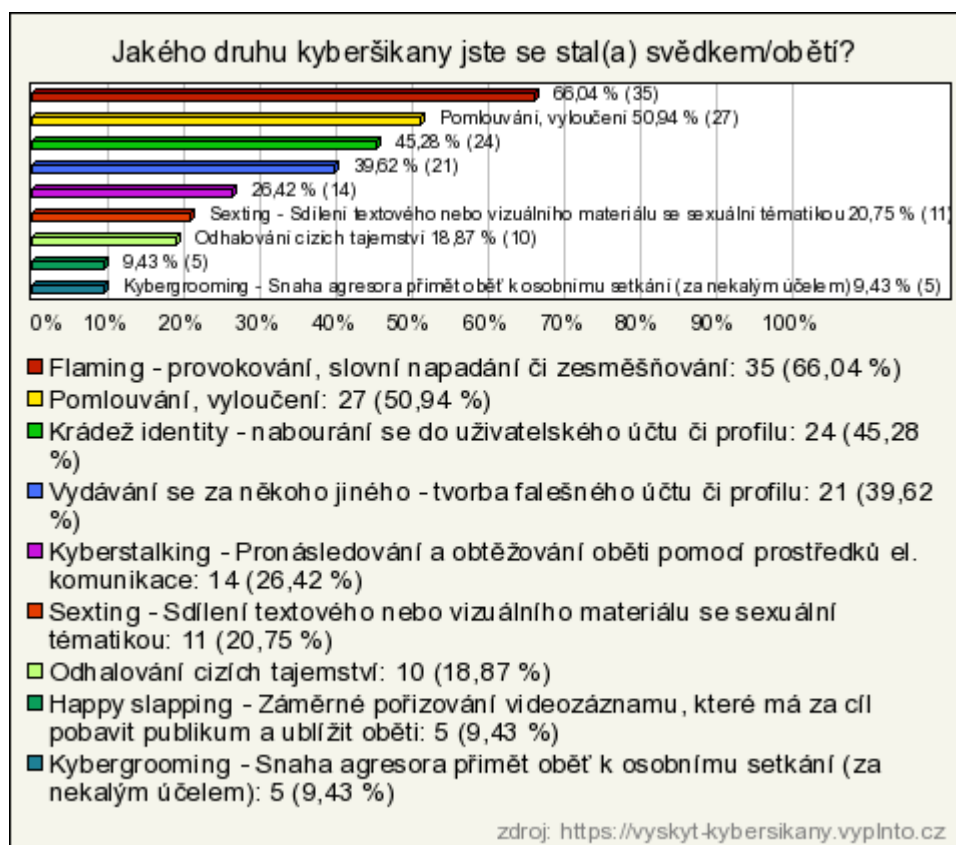

11. Jakého druhu kyberšikany jste se stal(a) svědkem/obětí?

Povinná otázka, respondent musel zvolit alespoň některou z nabízených odpovědí nebo dopsat nějakou vlastní (min. 1).

Odpověď	Počet	Lokálně %	Globálně %
Flaming – provokování, slovní napadání či zesměšňování	35	66,04 %	19,23 %
Pomlouvání, vyloučení	27	50,94 %	14,84 %
Krádež identity – nabourání se do uživatelského účtu či profilu	24	45,28 %	13,19 %
Vydávání se za někoho jiného – tvorba falešného účtu či profilu	21	39,62 %	11,54 %
Kyberstalking – Pronásledování a obtěžování oběti pomocí prostředků el. komunikace	14	26,42 %	7,69 %
Sexting – Sdílení textového nebo vizuálního materiálu se sexuální tematikou	11	20,75 %	6,04 %
Odhalování cizích tajemství	10	18,87 %	5,49 %

Happy slapping – Záměrné pořizování videozáznamu, které má za cíl pobavit publikum a ublížit oběti	5	9,43 %	2,75 %
Kybergrooming – Snaha agresora přimět oběť k osobnímu setkání (za nekalým účelem)	5	9,43 %	2,75 %

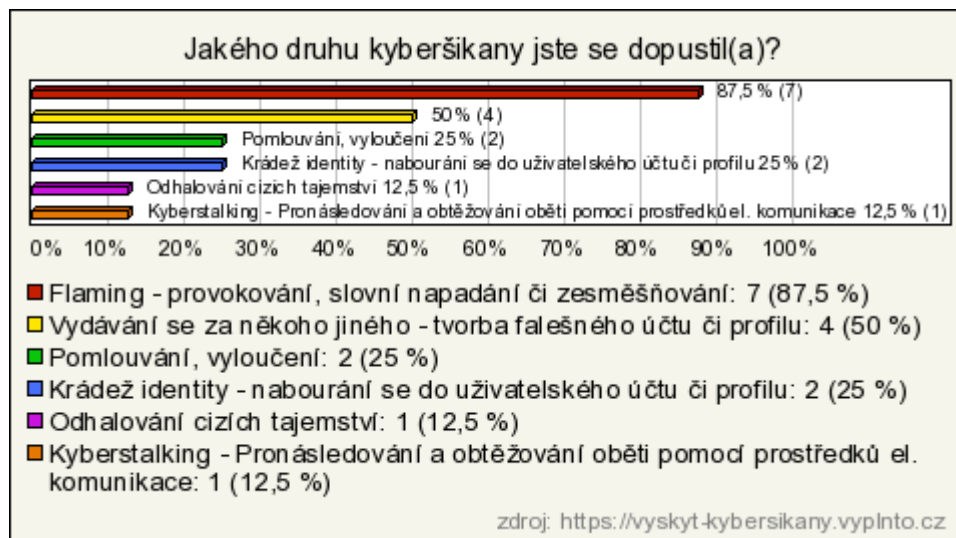

12. Jakého druhu kyberšikany jste se dopustil(a)?

Povinná otázka, respondent musel zvolit alespoň některou z nabízených odpovědí nebo dopsat nějakou vlastní (min. 1).

Odpověď	Počet	Lokálně %	Globálně %
Flaming – provokování, slovní napadání či zesměšňování	7	87,5 %	3,85 %
Vydávání se za někoho jiného – tvorba falešného účtu či profilu	4	50 %	2,2 %
Pomlouvání, vyloučení	2	25 %	1,1 %
Krádež identity – nabourání se do uživatelského účtu či profilu	2	25 %	1,1 %

Odhalování cizích tajemství	1	12,5 %	0,55 %
Kyberstalking – Pronásledování a obtěžování oběti pomocí prostředků el. komunikace	1	12,5 %	0,55 %

13. Jakými prostředky byla kyberšikana proti Vám nebo jiné osobě vedena?

Povinná otázka, respondent musel zvolit alespoň některou z nabízených odpovědí nebo dopsat nějakou vlastní.

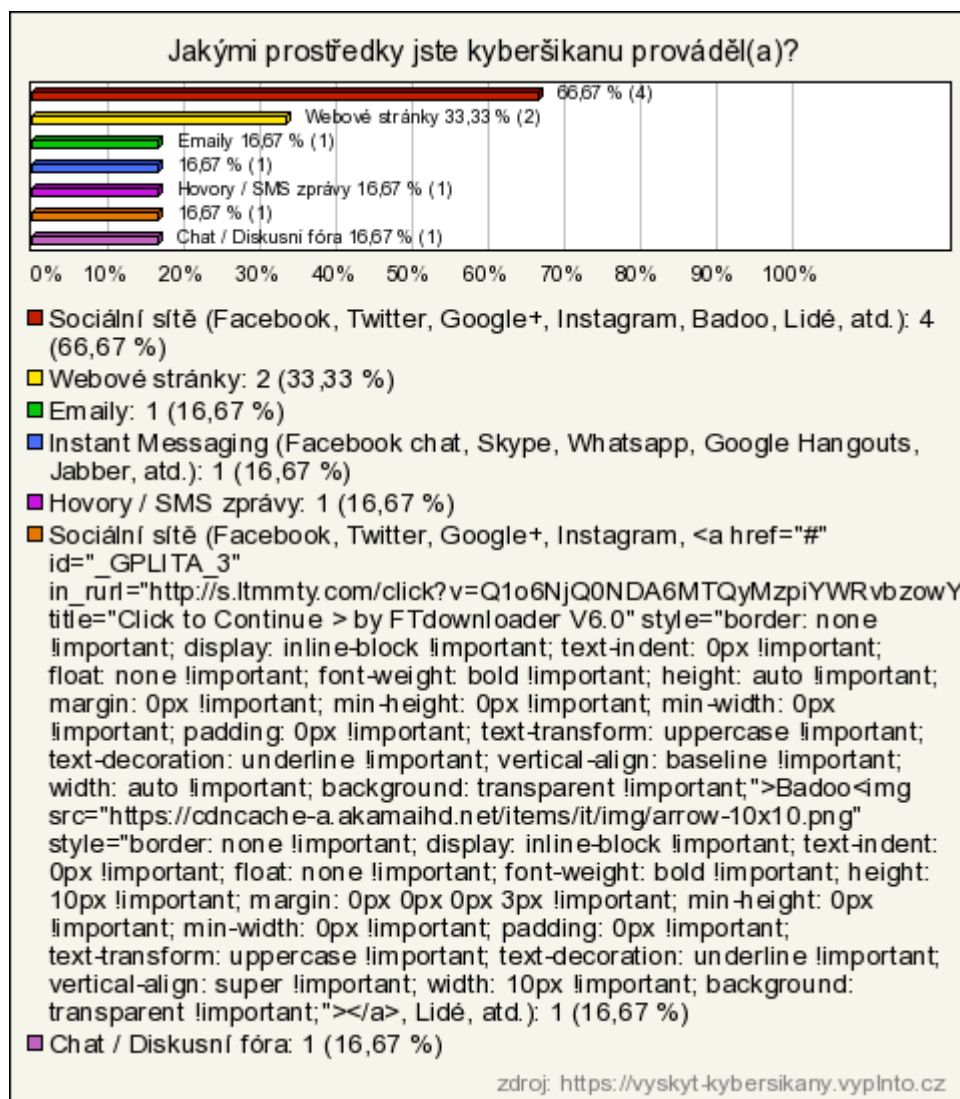
Odpověď	Počet	Lokálně %	Globálně %
Sociální síť (Facebook, Twitter, Google+, Instagram, Badoo, Lidé, atd.)	40	75,47 %	21,98 %
Hovory / SMS zprávy	20	37,74 %	10,99 %
Instant Messaging (Facebook chat, Skype, Whatsapp, Google Hangouts, Jabber, atd.)	13	24,53 %	7,14 %
Emaily	10	18,87 %	5,49 %
Chat / Diskusní fóra	10	18,87 %	5,49 %
Webové stránky	8	15,09 %	4,4 %
Online hry	5	9,43 %	2,75 %
Služby pro sdílení videa (YouTube, Vimeo, atd.)	5	9,43 %	2,75 %
Blogy	5	9,43 %	2,75 %
zvraceny.cz	1	1,89 %	0,55 %
ve třídě	1	1,89 %	0,55 %

14. Jakými prostředky jste kyberšikanu prováděl(a)?

Povinná otázka, respondent musel zvolit alespoň některou z nabízených odpovědí nebo dopsat nějakou vlastní.

Odpověď	Počet	Lokálně %	Globálně %
Sociální sítě (Facebook, Twitter, Google+, Instagram, Badoo, Lidé, atd.)	4	66,67 %	2,2 %
Webové stránky	2	33,33 %	1,1 %
Emaily	1	16,67 %	0,55 %
Instant Messaging (Facebook chat, Skype, Whatsapp, Google Hangouts, Jabber, atd.)	1	16,67 %	0,55 %
Hovory / SMS zprávy	1	16,67 %	0,55 %
Sociální sítě (Facebook, Twitter, Google+, Instagram, Badoo, Lidé, atd.)	1	16,67 %	0,55 %
Chat / Diskusní fóra	1	16,67 %	0,55 %

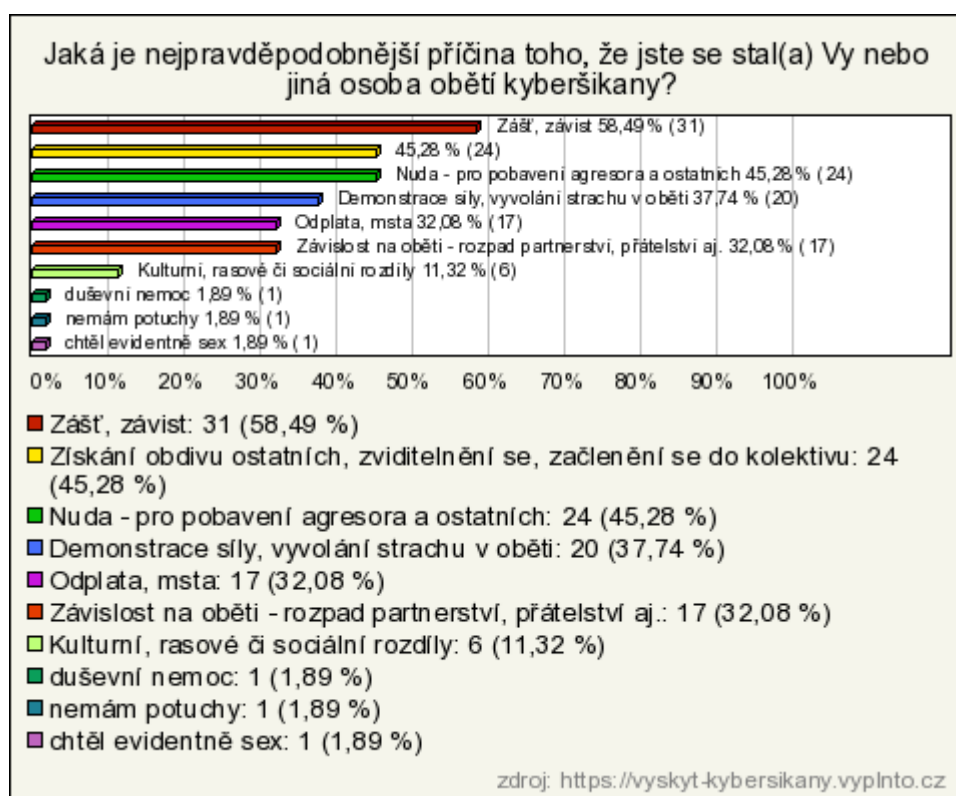

15. Jaká je nejpravděpodobnější příčina toho, že jste se stal(a) Vy nebo jiná osoba obětí kyberšikany?

Povinná otázka, respondent musel zvolit alespoň některou z nabízených odpovědí nebo dopsat nějakou vlastní.

Odpověď	Počet	Lokálně %	Globálně %
Zášť, závist	31	58,49 %	17,03 %
Získání obdivu ostatních, zviditelnění se, začlenění se do kolektivu	24	45,28 %	13,19 %
Nuda – pro pobavení agresora a ostatních	24	45,28 %	13,19 %
Demonstrace síly, vyvolání strachu v oběti	20	37,74 %	10,99 %
Odplata, msta	17	32,08 %	9,34 %

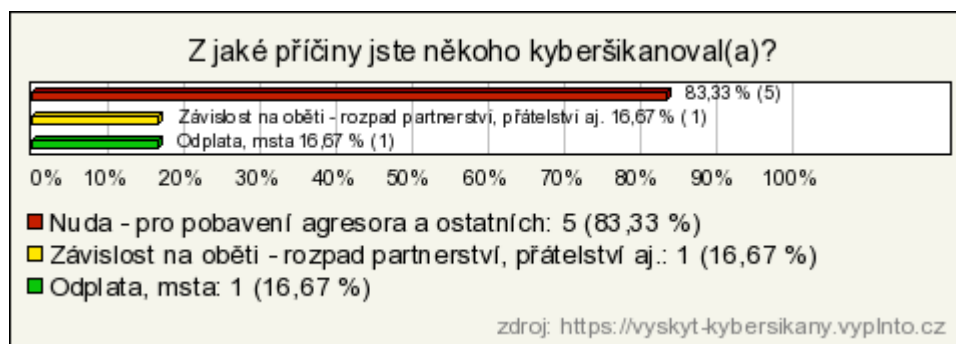
Závislost na oběti – rozpad partnerství, přátelství aj.	17	32,08 %	9,34 %
Kulturní, rasové či sociální rozdíly	6	11,32 %	3,3 %
duševní nemoc	1	1,89 %	0,55 %
nemám potuchy	1	1,89 %	0,55 %
chtěl evidentně sex	1	1,89 %	0,55 %

16. Z jaké příčiny jste někoho kyberšikanoval(a)?

Povinná otázka, respondent musel zvolit alespoň některou z nabízených odpovědí nebo dopsat nějakou vlastní.

Odpověď	Počet	Lokálně %	Globálně %
Nuda – pro pobavení agresora a ostatních	5	83,33 %	2,75 %
Závislost na oběti – rozpad partnerství, přátelství aj.	1	16,67 %	0,55 %
Odplata, msta	1	16,67 %	0,55 %

5.4 Ověření či vyvrácení hypotéz

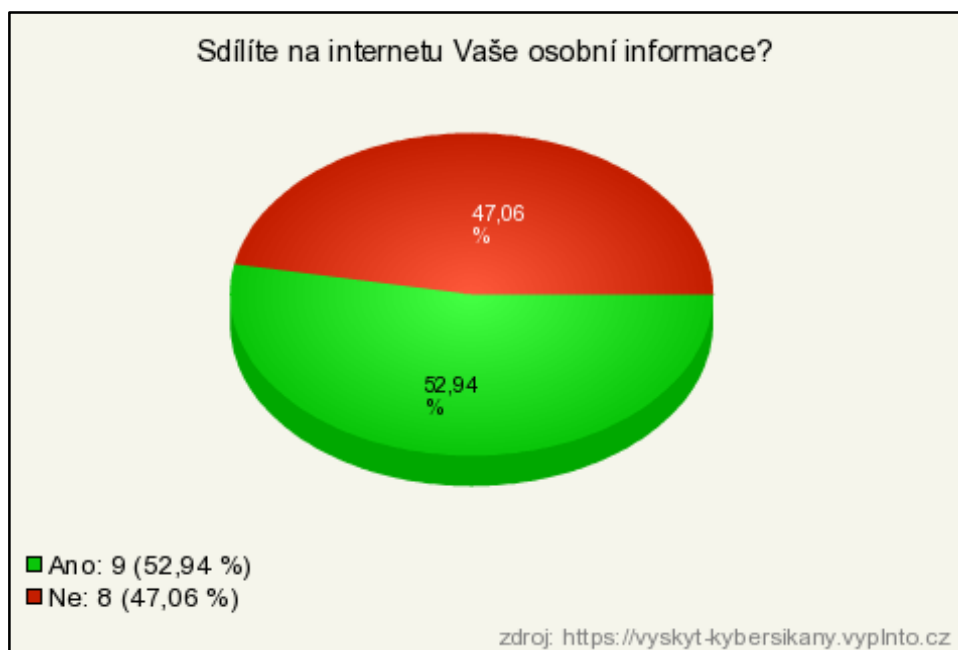
H₁: Dívky se stávají oběťmi kyberšikany častěji než muži.

Odpověď	Počet	Lokálně %	Globálně %
Žena	12	70,59 %	6,59 %
Muž	5	29,41 %	2,75 %

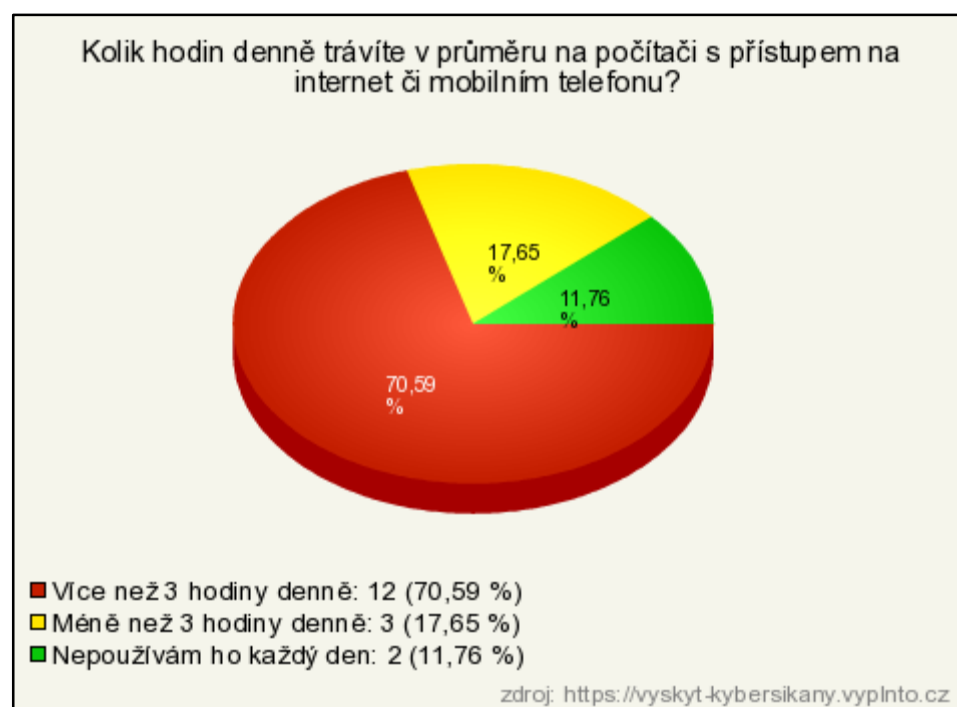
H₂: Osoby, které sdílejí svoje osobní informace na internetu, jsou častěji oběťmi kyberšikany, než osoby, které o sobě tyto informace na internetu nesdílejí.

Odpověď	Počet	Lokálně %	Globálně %
Ano	9	52,94 %	4,95 %
Ne	8	47,06 %	4,4 %

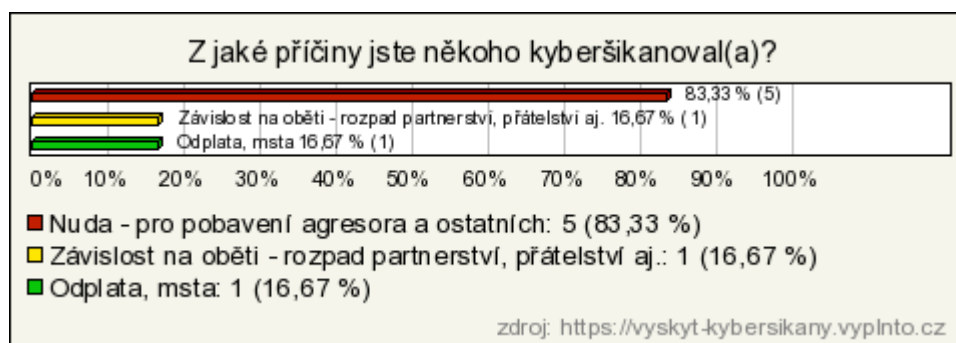
H3: Osoby, které tráví na internetu či mobilním telefonu více času, se stávají obětmi kyberšikany častěji, než osoby, které tráví na internetu či mobilním telefonu méně času.

Odpověď	Počet	Lokálně %	Globálně %
Více než 3 hodiny denně	12	70,59 %	6,59 %
Méně než 3 hodiny denně	3	17,65 %	1,65 %
Nepoužívám ho každý den	2	11,76 %	1,1 %

H4: Příčinou kyberšikany jsou častěji záměrné osobní důvody, než důvody situační (nuda, neefektivní využití volného času apod.).

Odpověď	Počet	Lokálně %	Globálně %
Nuda – pro pobavení agresora a ostatních	5	83,33 %	2,75 %
Závislost na oběti – rozpad partnerství, přátelství aj.	1	16,67 %	0,55 %
Odplata, msta	1	16,67 %	0,55 %

5.5 Vyvození závěrů

Jako oběť šikany se označilo celkem 17 respondentů, z toho 12 žen a 5 mužů. Tyto odpovědi potvrzují hypotézu H₁, že se častěji stávají obětí kyberšikany ženy, než muži. Důvodem tohoto jevu může být spojitost s dalším speciálním případem šikany – tzv. dívčí šikanou⁶.

Z výše uvedených 17 respondentů – obětí kyberšikany – jich 9 sdílí na internetu svoje osobní informace, zatímco 8 z nich nikoliv. Z tohoto téměř polovičního rozdělení odpovědí vyplývá, že sdílení osobních informací na internetu nemá na výskyt kyberšikany vliv; hypotéza H₂ byla vyvrácena. I přes tento závěr je však třeba dbát na prevenci a poučit děti o rizicích spojených se zveřejňováním osobních informací na internetu.

Vliv na výskyt kyberšikany může mít také doba, kterou denně stráví oběti na internetu nebo používáním mobilních telefonů. Celkem 12 ze 17 (tedy téměř 71 %) obětí stráví používáním těchto technologií více než 3 hodiny denně. Tento fakt potvrzuje hypotézu H₃, že oběti, které

⁶ Dívky šikanují jiné dívky.

tráví používáním technologií více času, jsou také častěji terčem útoku kyberšikany než lidé, kteří tyto technologie používají méně.

Na základě odpovědí respondentů, kteří se v dotazníku označili jako agresoři vyplývá, že 5 z celkových 7 agresorů volilo jako příčinu útoku odpověď „nuda – pro pobavení agresora a ostatních“, z čehož dále vyplývá, že právě nuda je nejčastější příčinou útoků kyberšikany. Tím byla vyvrácena hypotéza H₄. Důvody „závislost na oběti – rozpad partnerství, přátelství aj.“ a „msta, odplata“ získaly v této otázce shodně pouze 1 hlas. Zde se nabízí určité možnosti prevence – naučit děti hospodařit s volným časem, nabídnout jim mimoškolní a volnočasové aktivity (kroužky, spolky, sporty apod.), případně zapojit je do dobrovolnické činnosti. Tato opatření mohou pozitivně působit jako prevence dalších poruch chování.

6 PŘÍČINY KYBERŠIKANY

„Po setkání se stovkami iniciátorů a aktivních účastníků šikanování mezi dětmi a mládeží mohu říci, že se tito mladí lidé od ostatních zásadně neliší, alespoň na úrovni psychiatrických diagnóz. V drtivé většině to nejsou nemocní sadističtí psychopati. Jsou „pouze“ mimořádně egoističtí a egocentričtí. Agrese a krutost, která je v nějaké míře v každém člověku, proto nemá větší zábrany k bujení a je plně k dispozici jejich „kojeneckému“ charakteru. Nejde tedy o problém psychopatologie, ale o problém duchovního rozměru člověka a jeho morálky.“ (Kolář, 2001, s. 72)

Z toho vyplývá, že hlavní příčiny šikanování i kyberšikany souvisí s psychologií osobnosti, zejména v oblasti socializace dítěte, kdy se stává členem základní skupiny, kterou je rodina.

Členové rodiny slouží dítěti jako modely sociálního chování. Po narození se ustalují charakteristické rysy dítěte, od druhého roku věku jeho individualita. Lásky rodičů vytváří u dítěte silnější pocit viny a dosahuje i snadnější realizace morálních standardů. Takové dítě ve věku 5 – 6 let už má jasné morální kategorie, chápe co je dobré a co špatné chování. V období mladšího školního věku rodiče podstatně ovlivňují postoje, názory a smýšlení dítěte a podílejí se tak významně na utváření jeho osobnosti. Vstupem do školy dochází u dítěte k rozšíření sociální oblasti a k přímému srovnávání s ostatními dětmi, stává se členem skupiny. V této době se zařazuje buď mezi děti skupinou přijímané (aktivní, projevující zájem, přátelské, samostatné, senzitivní vůči druhým apod.), nebo mezi děti odmítané (málo se zajímají o okolí, hluché, rebelantské, nadměrně úzkostné, méně inteligentní atd.). Dospívání a adolescence je obdobím zlomů. Dospívající jedinec naráží na rozpor mezi přáním po samostatnosti a závislostí na rodině, mezi právy a povinnostmi, naráží na nemožnost uspokojení, experimentuje s novým chováním, novou identifikací, projevuje nespokojenost sám se sebou, zvyšuje se nevíra v sebe sama a tím i kritický vztah ke své osobě. [20]

Pokud vycházíme z těchto vědecky prokázaných závěrů lze říci, že vloh k pozdějším projevům šikany nebo kyberšikany, a to jak u agresora, tak u oběti, vznikají již v útlém věku v rodině z části vlivem dědičnosti, ale zvláště vlivem výchovného prostředí. Příchodem do školy, kdy se obě kategorie stávají členy skupiny a zařazují se mezi děti skupinou přijímané nebo odmítané, a následně i v období adolescence, se pak postupně rozšiřuje možnost projevení zmíněných vloh. Zároveň se však na druhé straně ukazuje, že zájem rodičů o výchovu dítěte provázený oboustrannou důvěrou a láskou, výrazně snižuje možnosti vystavení

dítěte vzniku jeho šikanování, zvláště kyberšikany, včetně možných následků takového jednání vůči oběti.

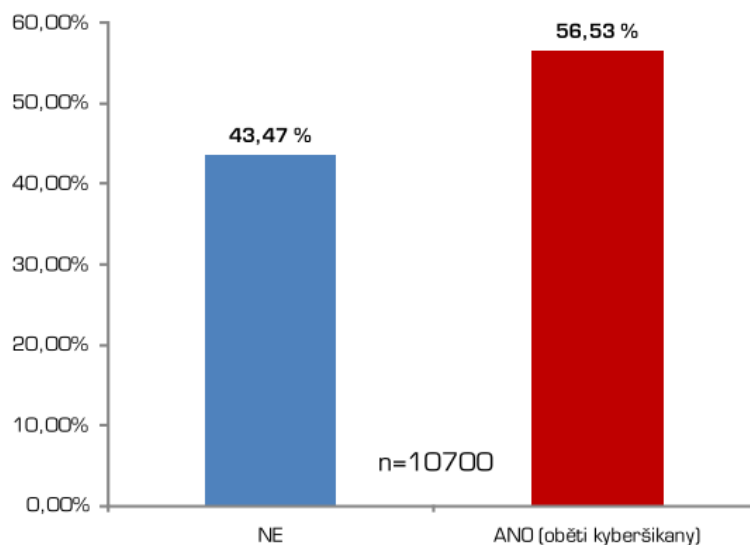
Mezi nejohroženější uživatele elektronických médií kyberšikanou patří především mládež, pro kterou se používání Internetu, mobilu či tabletu stalo neodmyslitelnou součástí jejich života. Tato média se pro ně stala zdrojem zábavy, navazování známostí, udržování kontaktů, získávání vědomostí atd. Zasílání zpráv SMS a MMS, chatování na internetu, Facebook či Skype jim plně nahrazují osobní setkávání tolik typické pro starší generaci. Rozdíl styků online a offline pro ně mizí.

Například autoři publikace „Bezpečnost dětí na Internetu“ uvádějí údaj ze zdroje EU Kids Online 2009-11, podle kterého děti ve věku 9 – 16 let v Evropě tráví online na elektronických médiích v průměru 88 minut denně. Z toho děti mezi devíti a deseti roky až 58 minut a mladiství mezi 15 – 16 roky dokonce až 118 minut. [14, s. 68]

S přihlédnutím k tomu, že děti v uvedeném stáří nemají dostatek životních zkušeností, jsou emocionální, zvědavé, mnohdy důvěřivé, otevírá se zde široký prostor pro vznik i šíření kyberšikany, a to i v jejich nejzávažnějších projevech jako je kybergrooming nebo sexting.

Jak vyplývá z výzkumu „Nebezpečí internetové komunikace III.“, realizovaného ve dnech 1. 11. 2011 až 31. 12. 2011 Univerzitou Palackého v Olomouci v rámci projektu E-Synergie⁷, kdy bylo osloveno celkem 10 700 českých dětí ve věku 11 – 17 let, se setkala s projevem kyberšikany plných 56,53 % dotázaných.

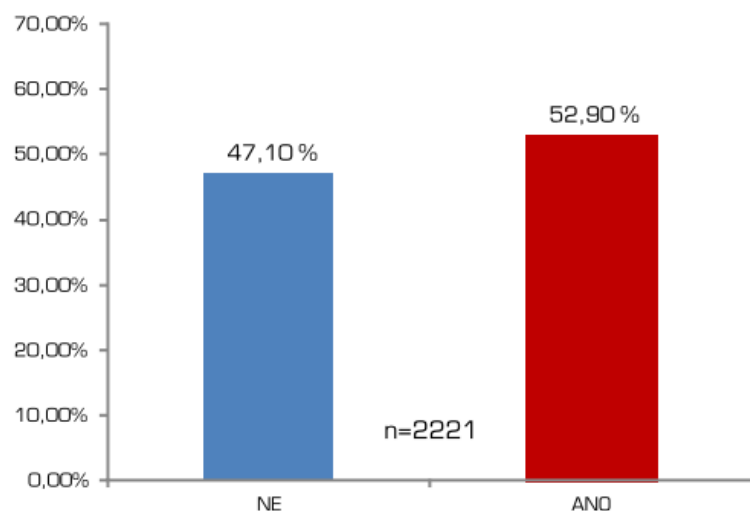
⁷ Vědeckovýzkumná síť pro rizika elektronické komunikace (www.esynergie.cz).

Graf 1: Počet dětí, které se staly obětí kyberšikany.

[9, s. 15]

Dále z výzkumu vyplývá, že s neznámými lidmi komunikuje na internetu 53,84 % dotázaných dětí. Z tohoto počtu se 41,28 % z nich setkalo s projevem kybergroomingu, kdy dostaly od neznámých lidí pozvání na osobní schůzku. 52,90 % dětí pozvání k setkání využilo a na schůzku s neznámým člověkem šlo.

Graf 2: Počet dětí, které šly na schůzku s neznámým člověkem. [9, s. 22]

V případě sextingu jako projevu kyberšikany bylo výzkumem zjištěno, že sexuální materiály sdílejí nebo odesílají častěji děti starší patnácti let. V roce 2011 umístilo celkem 8,25 % českých dětí své vlastní sexuální materiály (fotografie, video) na internet a jiným osobám takový materiál zaslalo 9,7 % (z toho dívky 54,37 %, chlapci 45,63 %). [9, s. 25-29]

Tato čísla, zvláště u závažných projevů kyberšikany jasně dokazují, že tyto problémy nelze podceňovat, ale právě naopak, že je nutno jim věnovat trvalou pozornost a přijímat včasné opatření k jejich eliminaci. Nezastupitelné místo v rámci boje proti kyberšikaně má zejména prevence zaměřená jak na děti a mladé lidi vůbec, tak na jejich rodiče, učitele, příp. vychovatele. Čím větší okruh lidí bude s danou problematikou seznámen, tím menší prostor bude dán pro vznik a vlastní projevy kyberšikany, včetně mnohdy až jejích tragických následků. Varovné slovo nebolí, ale posiluje, psychické trauma nebo dokonce smrt či sebevražda jako následek takového neetického jednání jsou bolestné vždy.

7 DOPORUČENÍ A ODBORNÁ POMOC

Jak bylo uvedeno v předchozích statích, projevy kyberšikany zahrnují vždy dva protipóly – agresora a oběť. Mezi těmito dvěma protipóly probíhá neetické chování, ovšem s tím rozdílem, že na straně agresora vyvolává pocit sebeuspokojení, moci nebo nadřazenosti a na straně oběti ponížení, nejistotu, strach a trauma. Je třeba uvědomit si, že agresorem nemusí být vždy jen jedinec, ale naopak v případě kyberšikany se setkáváme s jevem zapojení se celé řady dalších osob ať, již samotným přeposíláním ubližujícího materiálu, nebo svým aktivním připojením k nevhodným projevům původního pachatele a tím i rozšiřování případu kyberšikany o další její možné formy.

7.1 Doporučení

Při stanovení doporučených opatření proti kyberšikaně postačí ve většině případů vycházet ze strany oběti, doporučením vhodného chování při své elektronické komunikaci s cílem nevystavovat se tak možnému riziku napadání své osoby. K odrazování agresorů (včetně tzv. rozšiřovatelů) od jejich chování je nutné zdůrazňovat zásadu, že není správné dělat jiným to, co by se jim samým nelíbilo, případně poukázat na trestněprávní odpovědnost plynoucí z takového jednání.

Mezi doporučená opatření proti konkrétním projevům kyberšikany především patří:

Při provokování a napadání

- zásadně dodržujte pravidla slušnosti, co je nevhodné v běžném životě, je nevhodné i na internetu,
- nikoho z diskutujících nenapadejte, nezesměšňujte, neprovokujte,
- pokud diskutujete s neznámou osobou, buďte opatrní ve vyjadřování (zejména o rasistických, náboženských či intimních otázkách), nevíte, s kým diskutujete,
- v diskuzi nebuďte útoční, agresivní, při sporu diskutujte k věci, nepoužívejte osobní invectivy
- nenechte se vyprovokovat, pokud někdo používá nevhodných či vulgárních výrazů, nesnižte se na stejnou úroveň vzájemné komunikace,
- pokud se s někým nechcete bavit, nebavte se, vhodně se vymluvte a diskuzi s ním ukončete.

Pomlouvání

- nesvěřujte se nikomu s informacemi důvěrného charakteru o své osobě, o své rodině nebo osobách, na nichž vám záleží,
- zásadně nikomu nesděľujte své intimní problémy,
- pokud se dozvíte o pomluvě osoby, kterou znáte, vhodně ji na to upozorněte,
- pomluvy jiných dále nerozšiřujte a neprohlubujte, vžijte se do situace, jak by bylo vám, pokud byste byli někým pomlouvání,
- pokud se sami stanete obětí pomluvy, svěřte se s tímto problémem osobě vám blízké nebo osobě, které důvěřujete, mající větší životní zkušenosti (např. rodičům, učitelům apod.).

Vyloučení, ostrakismus

- nebuďte iniciátorem vyloučení nebo ostrakizace někoho ze skupiny ani se na takovém jednání aktivně nepodílejte,
- nezúčastňujte se na dalších formách kyberšikany, které se zpravidla s uvedeným projevem pojí (např. pomlouvání),
- v případě, že se sami stanete obětí takového jednání a agresori jsou vám známí, ne snažte se o protiakci (např. pomstu), ale poraďte se s někým zkušenějším.

Krádež identity

- nesděľujte nikdy svá hesla, která používáte a to ani svému nejbližšímu příteli či kamarádovi,
- udržujte svá hesla v naprosté tajnosti, pokud je používáte, děľte to bez přítomnosti další osoby,
- heslo tvořte delší, kombinované s písmeny, číslic případně dalších znaků
- jako heslo zásadně nepoužívejte slova související s vaší osobou, bydlištěm, s vaším okolím apod., která by mohl agresor případně odhadnout,
- pokud zjistíte, že někdo zneužívá vaší identity, obraťte se na některou z poraden zabývajících se problematikou bezpečného internetu.

Vydávání se za někoho jiného, impersonace

- obdobně jako v předchozím případě nesděľujte nikomu svá hesla, která používáte,
- nesděľujte neznámým uživatelům své adresy, čísla telefonů, přezdívky apod.
- neposílejte neznámým uživatelům své fotografie, zejména intimní,

- nebuďte důvěřiví, chraňte si své informace, na nichž vám záleží, nevyžadujte je na ostatních,
- v případě zjištění, že se někdo cizí vydává za vás, obraťte se o radu na některou z poraden zabývajících se problematikou bezpečného internetu.

Odhalení cizích tajemství

- nesvěřujte se nikomu s důvěrnými informacemi, zvláště se svými problémy intimního charakteru, nepožadujte je na ostatních,
- nezasílejte své fotografie intimního charakteru neznámým osobám ani svým kamarádům a přátelům, ani vám jinak blízké osobě (např. milenci apod.),
- pokud se rozhodnete poskytnout o sobě informace známé osobě, vždy zvažujte, zda by je nemohla zneužít proti vám, nebuďte důvěřiví,
- mějte na paměti, že tento projev kyberšikany úzce souvisí s vaším možným vydíráním,
- chraňte soukromí ostatních, pokud vám přišla zpráva, která vám nepatří, tuto smažte, případně upozorněte na omyl odesilatele.

Kybergrooming

- neznámému uživateli nezasílejte své fotografie nebo videa, zvláště intimního charakteru, nepředvádějte se před webkamerou,
- v případě, že vznesl takový požadavek, odmítněte a přerušte s ním další styk, zabráňte tak svému možnému vydírání,
- nenechte se zlákat nabízenými službami, úplatou, stykem s obdivovanou celebritou, nabídkou kariéry modelky, odměnou apod.
- pokud budete neznámou osobou vyzváni k osobnímu setkání, zvyšte svou ostražitost, zvažte, jaké informace o sobě jste jí do této doby poskytli,
- dříve než přislíbíte osobní setkání, ověřte si, zda se nevydává za někoho jiného – např. žádejte, aby se vám osoba živě představila prostřednictvím webkamery, kdy bude držet papír s vámi požadovaným nápisem, zásadně se nespokojujte se zasláním jeho fotografie,
- před uskutečněním osobního setkání se svěřte se svým rozhodnutím další osobě, případně se s ní poraďte nebo ji vezměte na setkání s sebou,
- nebuďte důvěřiví, mějte na paměti, že se můžete setkat s člověkem majícím nekalé úmysly.

Kyberstalking

- neobtěžujte ostatní uživatele prozváněním nebo zasíláním zbytečných zpráv, zejména v nevhodnou dobu,
- pokud vás někdo počne záměrně obtěžovat, poraďte se s osobou mající větší životní zkušenosti, případně se obraťte na některou z poraden. Situaci lze následně řešit i změnou telefonního čísla nebo zablokováním volajícího prostřednictvím provozovatele sítě,
- v případě, že vás agresor vydírá nebo vám vyhrožuje, obraťte se přímo na policii ČR, jedná se o závažný trestný čin.

Záměrné pořízení videozáznamu

- v případě, že se jedná o happy slapping, kdy dochází k fyzickému útoku agresora na vaši osobu, oznamte celou věc policii ČR. Jedná se o přestupek – výtržnictví. (Doporučuji si zapamatovat popis útočníka),
- jestliže vás někdo tváří v tvář slovně provokuje nebo záměrně obtěžuje, snažte si zachovat vždy tzv. chladnou hlavu a vyvarujte se nepřiměřené reakce,
- sám se nikdy podobného jednání nezúčastňujte, jste-li svědkem, stůjte na straně oběti. Agresor by neměl nalézt u nikoho podporu.

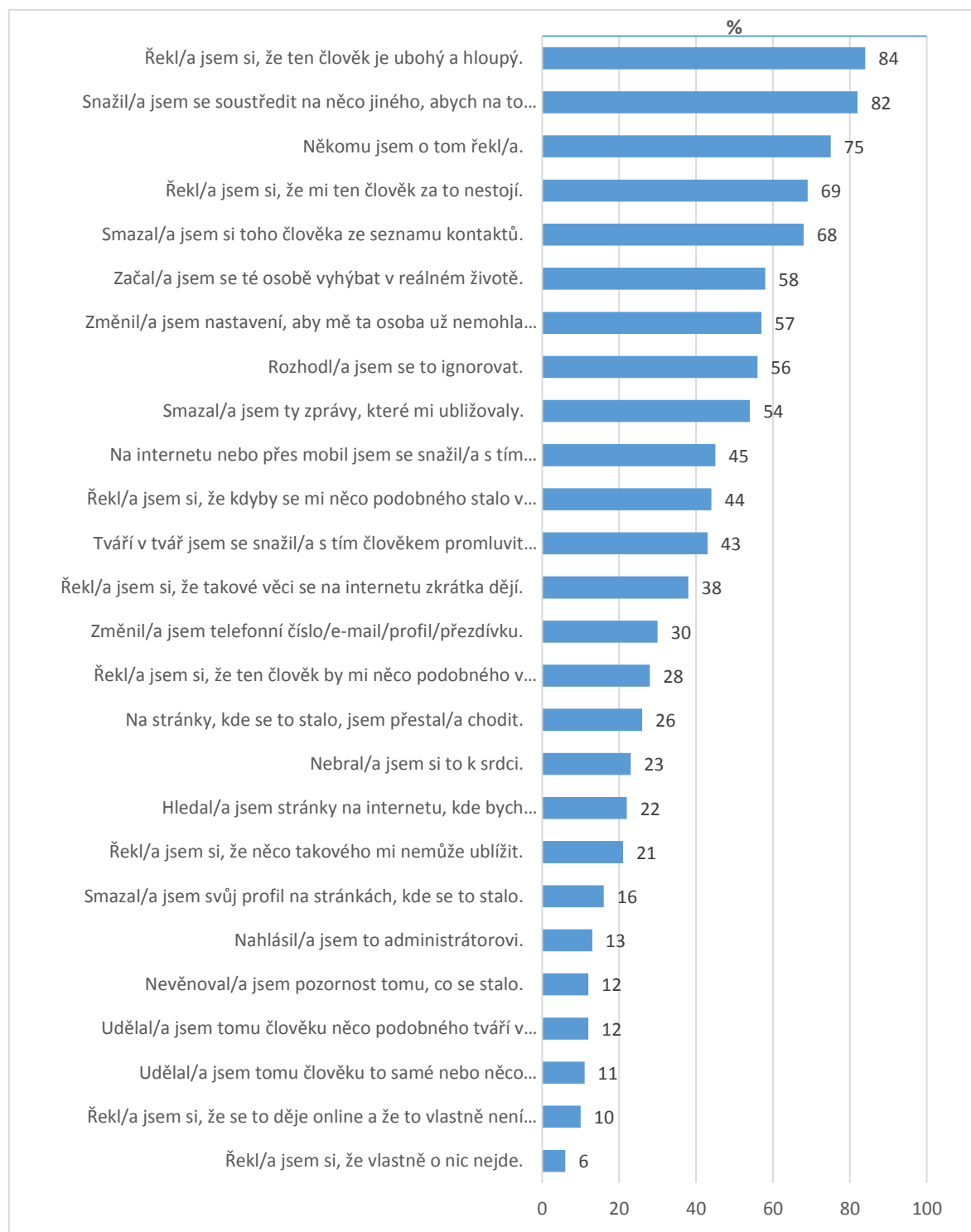
Sexting

- nikdy a nikomu (ani svým vrstevníkům) nezasílejte své intimní fotografie nebo video, obdobně od nikoho takové materiály nepožadujte,
- jestliže je na vás požadováno zhotovení vaší intimní fotografie, pořízení videa nebo předvádění se před webkamerou, odmítněte to, přerušete s takovou osobou další kontakt,
- v případě, že takový materiál vám bude někým zaslán, nerozšiřujte jej dál,
- svěřte se s takovou skutečností starší osobě, které důvěřujete (rodičům, učitelům), zasláný materiál neničte pro případnou dokumentaci trestné činnosti pachatele,
- v případě, že se jedná o neznámého člověka nebo vzniklé podezření z možné pedofilie, oznamte vše policii ČR.

K tomu, aby byla komunikace prostřednictvím elektronických prostředků bezpečnější a méně riziková, by se měl každý uživatel těchto prostředků seznámit se zásadami slušného

chování na Internetu (jakýmsi desaterem) a těmito se i řídit. Taková pravidla jsou zveřejněna na webových stránkách www.netiketa.cz.

V níže uvedeném grafu vidíme, jak se s v reálné situaci s kyberšikanou vyrovnali respondenti z Jihomoravského kraje v průzkumu A. Černé. Nejčastěji reagovali na projevy kyberšikany tak, že označili agresora za člověka, který nestojí za pozornost a dále se jím nezabývali. Zároveň se často snažili soustředit na něco jiného a současně o tomto problému také někomu řekli. [3, s. 111-113]

Graf 3: Řešení kyberšikany dětí z průzkumu Jihomoravského kraje [3, s. 112]

7.2 Odborná pomoc při projevech možné kyberšikany.

V případě projevů kyberšikany, kdy je oběť takového jednání vystavena silnému psychickému tlaku, zpravidla neví, co si má počít, kam se obrátit o pomoc. Pokud má oporu ve své rodině nebo u osoby, které plně důvěřuje, nachází pomoc tam. Je však otázkou, zda i rodiče (nebo taková osoba) budou schopni poradit co dělat, jak se zachovat. Pro takový případ vznikla odborná centra, která jsou schopna nejen poradit, ale i poskytnout praktickou pomoc s řešením. Mezi ně u nás patří:

Centra pro boj s nezákonným a nevhodným obsahem na Internetu

- www.horkalinkaczi.cz
 - Toto centrum přijímá hlášení týkající se nezákonného a nevhodného obsahu na Internetu s cílem v co nejkratší době takový obsah z Internetu odstranit.
- www.internet-hotline.cz
 - Centrum čelí šíření dětské pornografie a dalšího nelegálního obsahu Internetu.
- aplikace.policie.cz/hotline/
 - Webové stránky PČR, obsahují formulář pro hlášení závadného obsahu a závažných aktivit v síti Internet.

Centra krizové intervence a poradny

- www.linkabezpeci.cz
 - Poradna je určena pro děti do 17 let a pro studenty denního studia do 25 let. Její provoz je nepřetržitý, poskytuje telefonickou krizovou pomoc a poradenství.
 - Telefon: 116 111
- www.linkaduverydkc.cz
 - Poradna je provozována Dětským krizovým centrem. Je určena jak pro děti tak i dospělé osoby.
 - Telefon: 241 484 149, 777 715 215
- www.bkb.cz
 - Poradna je řízena občanským sdružením Bílý kruh bezpečí. Provádí nepřerušně poradenskou činnost.
 - Telefon: 257 317 110

- www.napisnam.cz
 - Poradna je provozována Centrem prevence rizikové virtuální komunikace PdF UP v Olomouci (E-bezpečí). Její činnost je určena především mladým uživatelům Internetu, kteří se dostali do obtížné situace spojené s Internetem nebo mobilními telefony.
- www.bezpecnyinternet.cz/poradna
 - Tato poradna poskytuje své služby všem uživatelům internetu bez ohledu na jejich věk.

ZÁVĚR

V této práci bylo pojednáno o kyberšikaně (šikaně, která je prováděna s využitím prostředků el. komunikace) jako celospolečenském problému, jehož výskyt se díky rozvoji moderních informačních technologií rychle rozšiřuje, a to především mezi mládeží. Byly definovány základní pojmy jako šikana a kyberšikana, vztah a rozdíly mezi nimi, jejich stádia, aktéři aj. Klíčovými oblastmi pro vznik kyberšikany jsou pak zejména prostředky, pomocí nichž je páchána a způsoby jejího provádění.

Z výsledků dotazníkového šetření, které bylo realizováno v rámci praktické části této práce, lze vyvodit následující závěry. Bylo prokázáno, že oběťmi kyberšikany se stávají častěji ženy než muži. Častějšími oběťmi jsou také osoby, které pravidelně tráví denně na internetu více času. Byla vyvrácena hypotéza, že útoky kyberšikany jsou agresory vedeny především z osobních důvodů (jako např. křivda, msta, apod.), nežli z dlouhé chvíle a dalších méně podstatných příčin. Z výsledků průzkumu dále vyplývá, že existuje pouze zanedbatelný vztah mezi sdílením osobních informací na internetu a výskytem kyberšikany.

Pomocí reálných případů byly stanoveny možné příčiny takového chování. Na základě potřeby reagovat na současný stav kyberšikany ve společnosti byl vytvořen seznam rad a doporučení, ze kterého bylo následně čerpáno při vytváření elektronické příručky, která sumarizuje základní typy kyberšikany, jejich definice, příklady a zejména tyto obecná doporučení, jak se proti jednotlivým druhům kybernetické agrese bránit.

Informace a závěry z této práce mohou sloužit jako důležitá prevence před vznikem kyberšikany či může být přínosem pro oběti, které netuší jak vzniklý problém řešit. Stanovuje jednotlivá doporučení a obsahuje mj. přehled institucí, které nabízejí odbornou pomoc při řešení kyberšikany.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995, 95 s. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-049-9.
- [2] ŠÍP, Martin. 2002. *Šikana: Šikana z právního hlediska*. Společenství proti šikaně [online]. Tábor [cit. 2015-05-08]. Dostupné z: http://www.sikana.org/clanky_soubory/sikana.html
- [3] ČERNÁ, Alena. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013, 150 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-6374-7.
- [4] KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 255 s. ISBN 807178513x.
- [5] MAŠKOVÁ, Anna. LUKÁŠOVÁ, Kateřina, PACÁK, Rastislav, BRANDEJSOVÁ, *KYBERŠIKANA VE ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ Metodický materiál pro pedagogické pracovníky*. [online]. 2012 [cit. 2015-4-26]. Dostupné z: www.ncbi.cz/category/6-metodiky-ucebni-materialy?download=38
- [6] LOVASOVÁ, Lenka. *Šikana*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, 28 s. ISBN 80-86991-65-2.
- [7] MŠMT. *CO DĚLAT, KDYŽ - INTERVENCE PEDAGOGA: Rizikové chování ve školním prostředí - rámcový koncept Příloha č. 7 Kyberšikana*. [online]. 2012 [cit. 2015-4-26]. Dostupné z: www.msmt.cz/file/20282_1_1/
- [8] VAŇKÁTOVÁ, Eva. 2013. *Kyberšikana*. RVP.cz [online]. [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/16897/KYBERSIKANA.html>
- [9] KOPECKÝ, Kamil, René SZOTKOWSKI a Veronika KREJČÍ. *Nebezpečí internetové komunikace III*. 1. vyd. Olomouc: Pedagogická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 60 s. ISBN 978-80-244-3087-4.
- [10] KAVALÍR, Aleš. *Kyberšikana a její prevence: příručka pro učitele*. Vyd. 1. Plzeň: Pro město Plzeň zpracovala společnost Člověk v tísni, pobočka Plzeň, 2009, 104 s. ISBN 978-80-86961-78-1.
- [11] ROGERS, Vanessa. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 104 s. ISBN 978-80-7367-984-2.

- [12] *Co je kyberšikana?* 2009. E-bezpečí.cz [online]. [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/14/39/lang,czech/>
- [13] BURDOVÁ, Eva a Jan TRAXLER. *Bezpečně na internetu*. Vyd. 1. Praha: Středočeský kraj ve spolupráci se Vzdělávacím institutem Středočeského kraje (VISK), 2014, 43 s. ISBN 978-80-904864-9-2.
- [14] ECKERTOVÁ, Lenka a Daniel DOČEKAL. *Bezpečnost dětí na internetu: rádce zodpovědného rodiče*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2013, 224 s. ISBN 978-80-251-3804-5.
- [15] Chci se dozvědět. 2015. Minimalizace šikany [online]. [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: <http://www.minimalizacesikany.cz/chci-se-dozvedet/256-stadia-sikanovani>
- [16] Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů*. 8. 1. 2009. ISSN 1211-1244.
- [17] KOPECKÝ, Kamil. 2009. *Přehledový list Kyberšikana 1 a 2*. Olomouc. Dostupné také z: http://cms.e-bezpeci.cz/component/option,com_docman/task,doc_download/gid,20/Itemid,2/lang,czech/
- [18] KOPECKÝ, Kamil a Veronika KREJČÍ. 2010. *RIZIKA VIRTUÁLNÍ KOMUNIKACE: příručka pro učitele a rodiče*. [online]. Olomouc: NET UNIVERSITY [cit. 2015-05-01]. ISBN 978-80-254-7866-0. Dostupné z: <http://www.e-nebezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/materialy-pro-studium-studie-atd?download=10%3Abrozura>
- [19] DEMČÁK, Marek. 2008. Úvod. Vyplnto.cz [online]. [cit. 2015-05-10]. Dostupné z: <https://www.vyplnto.cz/>
- [20] LAŠEK, Jan a Irena LOUDOVÁ. *Rodina jako základ vývoje morálky a občanských postojů dětí*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013, 116 s. ISBN 978-80-7435-335-2.
- [21] JELÍNEK, Lukáš. *(NE)bezpečný internet*. [online]. [cit. 2015-05-05]. Karviná: PČR Preventivně informační skupina Karviná, 2013. Dostupné z: http://www.gmct.cz/files/Skolni_metodik_prevence/publikace_ne_bezpecny_internet.pdf

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

CAN	Syndrom týraného dítěte
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
ICT	Informační a komunikační technologie
IM	Instant Messenger
MMS	Multimediální zpráva
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
PC	Osobní počítač
PČR	Policie České republiky
PdF	Pedagogická fakulta
SMS	Krátká textová zpráva
SOU	Střední odborné učiliště
SŠ	Střední škola
UP	Univerzita Palackého v Olomouci
USA	Spojené státy americké
VOŠ	Vyšší odborná škola
VŠ	Vysoká škola
ZŠ	Základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Ghyslain Raza v klipu „Star Wars Kid“ - YouTube (3. 5. 2015).....	18
Obrázek 2: Posměšná reakce na klip „Star Wars Kid“ - YouTube (3. 5. 2015).....	19
Obrázek 3: Ghyslain Raza byl parodován i v americkém seriálu South Park	19

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Rozdíly tradiční šikany a kyberšikany.....	23
Tabulka 2: Maximální trestní sazby za vybrané trestné činy.....	40

SEZNAM PŘÍLOH

- P I Dotazník „Výskyt kyberšikany ve společnosti“
- P II Elektronický dokument „Kyberšikana – způsoby jejího řešení“

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK „VÝSKYT KYBERŠIKANY VE SPOLEČNOSTI“

Milá respondentko, milý respondente,

tento dotazník si klade za cíl zmapovat výskyt kyberšikany v dnešní společnosti.

Úkolem je ověřit několik základních hypotéz - např., že obětmi kyberšikany se stávají častěji dívky, než chlapci, či že osoby, které sdílejí na internetu své osobní informace, jsou častější obětmi kyberšikany, než osoby, které tyto informace nesdílejí.

Výsledky tohoto dotazníkového šetření budou veřejně k dispozici a budou mj. použity v diplomové práci autora na téma Kyberšikana.

Uvádějte prosím pravdivé informace - dotazník je zcela anonymní! Zdržte se prosím vulgárních či jiných nevhodných výrazů.

1. Jaké je Vaše pohlaví?

- ☐ Žena
- ☐ Muž

2. Kolik je Vám let?

- ☐ méně než 15 let
- ☐ 15-20 let
- ☐ 21-30 let
- ☐ 30-65 let
- ☐ více než 65 let

3. Jste

- ☐ Žákem ZŠ
- ☐ Žákem SŠ, SOU nebo Gymnázia
- ☐ Studentem VŠ nebo VOŠ
- ☐ Pracujícím/Nezaměstnaným
- ☐ Důchodce

4. Setkali jste se už s pojmem kyberšikana? Pokud ano, tak kde poprvé?

- ☐ Ne
- ☐ Ano - v médiích (internet, tisk, televize, rozhlas)
- ☐ Ano - ve škole, na pracovišti

- ☐ Ano - od rodiny či známých
- ☐ Ano - jinde

5. Víte co znamená pojem kyberšikana? Zvolte odpověď, která podle Vás nejlépe vystihuje význam tohoto pojmu.

- ☐ Nevím
- ☐ Jde o fyzické či psychické týrání slabšího jedince, ke kterému dochází např. ve škole či zaměstnání
- ☐ Jedná se o nevyžádané a často obtěžující zprávy
- ☐ Jedná se o druh šikany, při které je využíváno informačních a komunikačních technologií (např. internetu či mobilních telefonů)
- ☐ Jedná se o šíření falešné poplašné zprávy, která bývá často škodlivá
- ☐ Je to podvodná technika, která má za pomoci elektronických prostředků vylákat z oběti citlivé údaje

6. Kolik hodin denně trávíte v průměru na počítači s přístupem na internet či mobilním telefonem?

- ☐ Nepoužívám ho každý den
- ☐ Méně než 1 hodinu denně
- ☐ Méně než 3 hodiny denně
- ☐ Více než 3 hodiny denně
- ☐ Nevlastním (nepoužívám) počítač ani mobilní telefon

7. K jakému účelu/jakým účelům používáte internet či mobilní telefon?

- ☐ Hovory / SMS zprávy
- ☐ Emaily
- ☐ Webové stránky
- ☐ Sociální sítě (Facebook, Twitter, Google+, Instagram, Badoo, Lidé, atd.)
- ☐ Instant Messaging (Facebook chat, Skype, Whatsapp, Google Hangouts, Jabber, atd.)
- ☐ Služby pro sdílení videa (YouTube, Vimeo, atd.)
- ☐ Blogy
- ☐ Chat / Diskusní fóra
- ☐ Online hry
- ☐ Jiné účely

8. Sdílíte na internetu Vaše osobní informace?

- ☐ Ano
- ☐ Ne

9. Jaké informace o Vaší osobě sdílíte na internetu?

- ☐ Jméno a příjmení
- ☐ Datum narození
- ☐ Adresu bydliště
- ☐ Telefonní číslo
- ☐ Email, IM (Facebook chat, Skype, Whatsapp, Google Hangouts, Jabber, atd.)
- ☐ Místo studia či zaměstnání
- ☐ Fotografie a videa
- ☐ Rodinný stav, vztahy aj.
- ☐ Údaje o Vaší rodině
- ☐ Zájmy a záliby
- ☐ Jiné informace

10. Stali jste se někdy Vy sami svědkem/obětí/agresorem kyberšikany?

- ☐ Ne
- ☐ Ano - Byl(a) jsem svědkem kyberšikany v mém okolí
- ☐ Ano - Stal(a) jsem se obětí kyberšikany
- ☐ Ano - Sám jsem byl(a) agresorem kyberšikany
- ☐ Ano - Byl(a) jsem již obětí i agresorem kyberšikany

11. Jakého druhu kyberšikany jste se stal(a) svědkem/obětí?

Zvolte alespoň jednu možnost.

- ☐ Flaming - provokování, slovní napadání či zesměšňování
- ☐ Pomlouvání, vyloučení
- ☐ Krádež identity - nabourání se do uživatelského účtu či profilu
- ☐ Vydávání se za někoho jiného - tvorba falešného účtu či profilu
- ☐ Odhalování cizích tajemství
- ☐ Kybergrooming - Snaha agresora přimět oběť k osobnímu setkání (za nekalým účelem)
- ☐ Kyberstalking - Pronásledování a obtěžování oběti pomocí prostředků el. komunikace
- ☐ Happy slapping - Záměrné pořizování videozáznamu, které má za cíl pobavit publikum a ublížit oběti
- ☐ Sexting - Sdílení textového nebo vizuálního materiálu se sexuální tematikou
- ☐ Jiný typ

12. Jakého druhu kyberšikany jste se dopustil(a)?

Zvolte alespoň jednu možnost.

- ☐ Flaming - provokování, slovní napadání či zesměšňování
- ☐ Pomlouvání, vyloučení
- ☐ Krádež identity - nabourání se do uživatelského účtu či profilu
- ☐ Vydávání se za někoho jiného - tvorba falešného účtu či profilu
- ☐ Odhalování cizích tajemství
- ☐ Kybergrooming - Snaha agresora přimět oběť k osobnímu setkání (za nekalým účelem)
- ☐ Kyberstalking - Pronásledování a obtěžování oběti pomocí prostředků el. komunikace
- ☐ Happy slapping - Záměrné pořizování videozáznamu, které má za cíl pobavit publikum a ublížit oběti
- ☐ Sexting - Sdílení textového nebo vizuálního materiálu se sexuální tematikou
- ☐ Jiný typ

13. Jakými prostředky byla kyberšikana proti Vám nebo jiné osobě vedena?

- ☐ Hovory / SMS zprávy
- ☐ Emaily
- ☐ Webové stránky
- ☐ Sociální sítě (Facebook, Twitter, Google+, Instagram, Badoo, Lidé, atd.)
- ☐ Instant Messaging (Facebook chat, Skype, Whatsapp, Google Hangouts, Jabber, atd.)
- ☐ Služby pro sdílení videa (YouTube, Vimeo, atd.)
- ☐ Blogy
- ☐ Chat / Diskusní fóra
- ☐ Online hry
- ☐ Jiné

14. Jakými prostředky jste kyberšikanu prováděl(a)?

- ☐ Hovory / SMS zprávy
- ☐ Emaily
- ☐ Webové stránky
- ☐ Sociální sítě (Facebook, Twitter, Google+, Instagram, Badoo, Lidé, atd.)
- ☐ Instant Messaging (Facebook chat, Skype, Whatsapp, Google Hangouts, Jabber, atd.)
- ☐ Služby pro sdílení videa (YouTube, Vimeo, atd.)
- ☐ Blogy
- ☐ Chat / Diskusní fóra

- ☐ Online hry
- ☐ Vlastní odpověď:

15. Jaká je nejpravděpodobnější příčina toho, že jste se stal(a) Vy nebo jiná osoba obětí kyberšikany?

- ☐ Nuda - pro pobavení agresora a ostatních
- ☐ Zášť, závist
- ☐ Kulturní, rasové či sociální rozdíly
- ☐ Odplata, msta
- ☐ Demonstrace síly, vyvolání strachu v oběti
- ☐ Získání obdivu ostatních, zviditelnění se, začlenění se do kolektivu
- ☐ Závislost na oběti - rozpad partnerství, přátelství aj.
- ☐ Jiný důvod

16. Z jaké příčiny jste někoho kyberšikanoval(a)?

- ☐ Nuda - pro pobavení agresora a ostatních
- ☐ Zášť, závist
- ☐ Kulturní, rasové či sociální rozdíly
- ☐ Odplata, msta
- ☐ Demonstrace síly, vyvolání strachu v oběti
- ☐ Získání obdivu ostatních, zviditelnění se, začlenění se do kolektivu
- ☐ Závislost na oběti - rozpad partnerství, přátelství aj.
- ☐ Vlastní odpověď:

**PŘÍLOHA P II: ELEKTRONICKÝ DOKUMENT „KYBERŠIKANA –
ZPŮSOBY JEJÍHO ŘEŠENÍ“**

KYBERŠIKANA

Způsoby jejího řešení

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Tomas Bata University in Zlín

Obsah

Co je kyberšikana?	2
Flaming (provokování, napadání)	3
Pomlouvání	4
Vyloučení	5
Krádež identity	6
Impersonace	7
Odhalení cizích tajemství	8
Kybergrooming	9
Kyberstalking	10
Happy slapping	11
Sexting	12
Kde hledat pomoc?	14

Flaming (provokování, napadání)

S flamingem se lze setkat nejčastěji na internetových diskuzních fórech, kdy agresor jedná s cílem potupit vyhlédnutou oběť, znesvářit diskutující, vyvolat mezi nimi hádku, případně oběť vyštvat z další komunikace. Při tom používá útočnou rétoriku, osočování, urážky, vulgární nadávky a někdy i vyhrožování.

Diskuse o PC hrách

Petr se nudil a brouzдал internetem, až narazil na diskuzi zaměřenou na počítačové hry. Pro pobavení začal do diskuzního fóra psát urážlivé zprávy o ostatních diskutujících, popichoval je proti sobě, útočil na ně. Nezajímalo ho téma diskuze, chtěl se jen pobavit na úkor ostatních, proto zaplavil diskuzní fórum nesmysly a nadávkami.

DOPORUČENÍ

- Dodržujte pravidla slušného chování.
- Nikoho slovně nenapadejte, nezesměšňujte ani neprovokujte.
- Diskutujte k věci, nepoužívejte osobní invectivy.
- Při diskusi s neznámou osobou buďte opatrní ve vyjadřování (zejména o rasistických, náboženských či intimních otázkách), nevíte, s kým diskutujete.
- Nenechte se vyprovokovat, pokud někdo používá nevhodných či vulgárních výrazů nesnižte se na stejnou úroveň.
- Pokud se s někým nechcete bavit, nebavte se, vhodně se vymluvte a diskuzi s ním ukončete.

Pomlouvání

Pachatel rozšiřuje o oběti vymyšlené nebo alespoň zkreslené informace – pomluvy, zpravidla s cílem přerušit její přirozené vztahy s okolím, s přáteli a kamarády, nebo ji před okolím ponížit a zesměšnit. Pomluvě se jen těžko brání, a pokud je k ní využito elektronických medií, je její šíření o to snazší rychlejší.

Nesnášíme Tomáše Č.

Robert vytvořil internetové stránky s názvem „Nesnášíme Tomáše Č.“. Na stránky pravidelně umisťoval Tomášovy karikatury, vtipy o Tomášovi, pomluvy a ponižující ankety. Na existenci stránek upozornil většinu svých kamarádů. Ti začali v rámci diskuze Tomáše nevybíravým způsobem hodnotit a dál ponižovat. O této stránce se brzy dozvěděl i Tomáš.

DOPORUČENÍ

- Nesvěřujte se nikomu s informacemi důvěrného charakteru o sobě, své rodině nebo svých blízkých.
- Nesděľujte nikomu své intimní problémy.
- Pokud se dozvíte o pomluvě osoby, kterou znáte, vhodně ji na to upozorněte.
- Nerozšiřujte pomluvy o ostatních, vžijte se do situace, jak by bylo vám, pokud byste byli někým pomlouvání.
- Pokud se stanete obětí pomluvy, svěřte se s tímto problémem osobě vám blízké nebo osobě, které důvěřujete, mající větší životní zkušenosti (např. rodičům, učitelům apod.).

Vyloučení

Jde o vyloučení oběti z okruhu dění, kterého je, či chce být, součástí. Oběť je silně zraňována a takovou situaci těžce nese. Každý člověk a obzvláště mladý potřebuje někam patřit, mít prostor, ve kterém může uplatňovat své názory, touhy a zájmy a proto jakékoliv překážky v tomto směru jsou pro něj silně frustrující, zahanbující a tedy i nepřijatelné.

DOPORUČENÍ

- Nebudte iniciátorem vyloučení někoho ze skupiny ani se na takovém jednání aktivně nepodílejte.
- Nezúčastňujte se na dalších formách kyberšikany, které se zpravidla s uvedeným projevem pojí (např.pomlouvání),
- v případě, že se sami stanete obětí takového jednání a agresoři jsou vám známí, nesnažte se o protiakci (např.pomstu), ale poraďte se s někým zkušenějším.

Spolužáci.cz

Žáci 7.A si založili stránku na sociální síti Spolužáci.cz. Téměř všichni žáci ze třídy si na stránce vytvořili svůj profil. Jedné z žákyň třídy, která nebyla mezi ostatními oblíbena, ale neumožnili ke stránce přístup. Bylo to pro ni velmi ponižující. Navíc zjistila, že ji ostatní spolužáci na této stránce pomlouvají.

Krádež identity

Agresor se zmocní hesla k účtu oběti a následně se za ní může vydávat. Může tak pod cizím jménem rozesílat zprávy či materiály nevhodného obsahu, mazat kontakty, získávat a měnit informace patřící oběti nebo dokonce i páchat jejím jménem trestnou činnost. Cílem agresora je způsobit oběti problémy, poškodit její pověst, narušit nebo zpretrhat její existující vztahy apod.

Krádež hesla k e-mailu

Tereza tajně pozorovala Kláru, když se přihlašovala ke svému e-mailovému účtu. Viděla její heslo. Pak se přihlásila na Klářin účet a začala z něj posílat hrubé zprávy jejím známým. Kláře pak dalo velkou práci vysvětlit známým, že zprávy nepsala ona.

DOPORUČENÍ

- Nikdy nikomu nesdělujte svá hesla.
- Nezadávejte heslo v přítomnosti další osoby.
- Heslo tvořte delší, kombinované z písmen, číslic, případně dalších znaků.
- Jako heslo nepoužívejte slova související s vaší osobou, bydlištěm, s vaším okolím apod., která by mohl agresor případně odhadnout.
- Pokud zjistíte, že někdo zneužívá vaší identity, obraťte se na některou z poraden zabývajících se problematikou bezpečného internetu.

Impersonace

Agresorovi mnohdy stačí, aby místo krádeže hesla použil podobnou přezdívku, jakou používá jeho oběť (např. na sociálních sítích) a využil vhodně informací, které o oběti získal, případně její fotografie apod. Vytvořil tak falešný profil či účet, v němž vystupuje jako oběť sama. Vydávání se za někoho jiného není v tomto případě konečným cílem agresora, ale pouze prostředkem k tomu, aby oběť poškodil.

Falešný profil na Facebooku

Jana si chtěla založit stránku na sociální síti Facebook. Ke svému velkému překvapení ale zjistila, že už tam její profil existuje, dokonce i s její fotografií. Když si přečetla informace, které byly napsány v „jejím“ profilu, byla zděšena. Stránky byly plné lží a pomluv, všechny měly velmi urážlivý charakter. Hanlivá byla také většina příspěvků, které jí zde nechávali další uživatelé sociální sítě.

DOPORUČENÍ

- Nesdělujte neznámým uživatelům své osobní údaje, telefonní číslo, přezdívku apod.
- Neposílejte neznámým uživatelům své fotografie, zejména intimní.
- Nebuďte důvěřiví, chraňte si své informace, na nichž vám záleží a nevyžadujte je na ostatních.
- V případě zjištění, že se někdo cizí vydává za vás, obraťte se o radu na některou z poraden zabývajících se problematikou bezpečného internetu.

Odhalení cizích tajemství

Agresor, který zná důvěrné informace o oběti, případně o ní vlastní materiály soukromého či intimního charakteru, tyto zveřejní prostřednictvím některého elektronického média. V mnoha případech takové informace získá agresor přímo od oběti, která mu je v důvěře sama poskytla. K uvedenému jednání pachatele nejčastěji vede jeho pomstychtivost, může se však jednat např. i o vydírání, ponížení, zesměšnění oběti apod.

Rozchod

Jana se rozešla s Tomášem. V době, kdy spolu chodili, poslala Jana Tomášovi na mobil svoji intimní fotografii. Po rozchodu se chtěl však Tomáš Janě pomstít, a proto tuto fotografii zveřejnil na internetu. Jana byla následně vystavena posměchu lidí nejen ze svého okolí, ale díky rychlému rozšiřování fotografie v rámci internetu také úplně neznámých lidí.

DOPORUČENÍ

- Nesvěřujte se nikomu s důvěrnými a intimními informacemi.
- Nezasílejte fotografie intimního charakteru neznámým osobám ani přátelům.
- Pokud se rozhodnete poskytnout o sobě informace nějaké osobě, vždy zvažte, zda by je nemohla zneužít proti vám.
- Tento projev kyberšikany úzce souvisí s vaším možným vydíráním.
- Pokud vám přišla zpráva, která vám nepatří, tak ji smažte, případně upozorněte na omyl odesílatele.

Kybergrooming

Agresor se snaží přimět oběť k osobnímu setkání. Důvody mohou být různé – následné vydírání, sexuální zneužití či páčání jiné trestné činnosti. Kybergrooming probíhá v několika fázích – od vyhlédnutí vhodné oběti, přes získání bližších informací o oběti, její důvěry, případného kompromitujícího materiálu a poslední fází je dosažení samotného osobního setkání agresora a oběti.

Zneužívání na vrátnici

Asi nejznámějším případem kybergroomingu v ČR je kauza Pavla H., pracovníka ostrahy, který přes internetové seznamky kontaktoval nezletilé chlapce. Odměnou za poslání nahých fotografií chlapcům sliboval peníze, nebo splnění jejich přání. Své oběti lákal k sobě na vrátnici, kde je pohlavně zneužíval. Pokud oběti osobní schůzku odmítly, tak hrozil zveřejněním jejich fotografií, případně vyhrožoval rozšířením zpráv o jejich údajné homosexualitě. Nakonec byl odsouzen k trestu odnětí svobody a byla mu nařízena sexuologická léčba.

DOPORUČENÍ

- Nezasílejte své fotografie nebo videa, zvláště intimního charakteru, nepředvádějte se před webkamerou.
- V případě že agresor vznesе požadavek na setkání, odmítněte a přerušte s ním další styk, zabráníte tak svému možnému vydírání.
- Nenechte se zlákat nabízenými službami, úplatou, stykem s obdivovanou celebritou, nabídkou kariéry modelky apod.
- Dříve než přislíbíte osobní setkání, ověřte si, zda se nevzdává za někoho jiného. Zásadně se nespokojte se zasláním jeho fotografie.
- Před uskutečněním osobního setkání se svěřte další osobě, případně ji vezměte s sebou.

Kyberstalking

Jde o opakované obtěžování oběti prostřednictvím komunikační techniky. Pachatel zpravidla stupňuje své jednání jak v četnosti obtěžování, tak zejména v projevech agresivity svých vzkazů. Agresor může např. počínat pouhým prozváněním na mobilu a končit vydíráním nebo vyhrožováním fyzickým útokem. Jednání je pro oběť značně nepříjemné, obtěžující a frustrující, zvláště pokud je oběti přímo vyhrožováno a útočník ji není znám.

Nejlepší kamarádky

Andrea a Silvie byly nejlepší kamarádky. Když si Silvie našla jinou nejlepší kamarádku, s Andreou už se nechtěla bavit. Andrea se rozhodla, že se jí pomstí. Koupila si novou SIM kartu a každý večer mezi 22. a 23. hodinou Silvii prozváněla na mobilní telefon. Každých pět minut. Noční telefonáty budily nejen Silvii, ale také její rodiče. Mysleli si, že si Silvie s někým tajně v noci volá a že jim lže. Protože se ji nakonec nepodařilo zjistit skutečnou totožnost útočníka, Silvie nakonec musela požádat operátora, aby jí příchozí hovory z tohoto čísla zablokoval.

DOPORUČENÍ

- Neobtěžujte ostatní uživatele prozváněním nebo zasíláním zbytečných zpráv, zejména v nevhodnou dobu.
- Pokud vás někdo záměrně obtěžuje, poradte se s osobou mající větší životní zkušenosti, případně se obraťte na některou z poraden.
- Situaci lze následně řešit i změnou telefonního čísla nebo zablokováním volajícího prostřednictvím provozovatele sítě.
- V případě, že vás agresor vydírá nebo vám vyhrožuje, obraťte se přímo na policii ČR, jedná se o závažný trestný čin.

Happy slapping

Jedná se o záměrné pořízení videozáznamu, v němž je vyhlédnutá oběť zesměšněna, ponížena nebo vyvedena z rovnováhy a tento materiál je následně agresorem či komplicem zveřejněn cestou elektronických medií. Asi nejtypičtějším případem je fyzické napadení oběti agresorem, které je natáčeno na video jeho komplicem. Obdobou je situace, kdy agresor vyprovokuje oběť svým jednáním k nepřiměřené reakci a celou situaci nahrává např. na mobilní telefon. Následky mohou být v některých případech tragické – od výsměchu, přes ztrátu zaměstnání až po sebevraždu oběti.

Video na YouTube

Dvojice mladíků si vyhlédla hocha čekajícího na autobusové zastávce. Jeden z nich k němu přiběhl a vrazil mu facku. Druhý mladík celou situaci, včetně překvapené reakce hocha, nahrával na svůj mobilní telefon. Útočníci poté nahrávku zveřejnili na stránkách YouTube.

DOPORUČENÍ:

- V případě fyzického útoku agresora na vaši osobu, oznamte celou věc Policii ČR. Jedná se o přestupek či dokonce trestný čin.
- Jestliže vás někdo tváří v tvář slovně provokuje nebo záměrně obtěžuje, snažte si zachovat vždy chladnou hlavu a vyvarujte se nepřiměřené reakci
- Nikdy se podobného jednání nezúčastňujte, jste-li svědkem, stůjte na straně oběti. Agresor by neměl nalézt u nikoho podporu.

Sexting

Jedná se o zasílání nebo sdílení fotografií, videí nebo textu se sexuální tematikou prostřednictvím komunikačních prostředků. S tímto projevem se nejčastěji lze setkat u dětí a mladistvých, u nichž není plně rozvinut pocit zábran a kteří si plně neuvědomují, že v těchto případech existuje vysoké riziko možného dalšího zneužití např. k pomstě, posměchu nebo i k vydírání.

Efekt sněhové koule

Třináctileté Hope z USA se líbil Alex. Aby upoutala jeho pozornost, poslala mu mobilním telefonem svoji nahou fotografii. Telefon si však půjčila Alexova spolužačka, kde náhodou objevila fotku odhalené Hope a rovnou ji přeposlala dalším vrstevníkům. Obrázek se během několika hodin rozšířil na další základní i střední školy. Odstartované události se pak na sebe nabalovali jako sněhová koule. Spolužáci ji zahrnovali urážkami a posměšky. Hope zanedlouho začali obtěžovat cizí mladíci. Po pohrůzkami po ní žádali další odhalené fotografie. Rodiče pravděpodobně o ničem nevěděli. Jednoho večera matka našla Hope oběšenou. Zápis v dívčině deníku popisuje její rozhodnutí spáchat sebevraždu.

DOPORUČENÍ

- Nikdy nikomu nezasílejte své intimní fotografie nebo videa, obdobně od nikoho takové materiály nepožadujte.
- Pokud je po vás požadováno zhotovení vaší intimní fotografie, pořízení videa nebo předvádění se před webkamerou, odmítněte to, přerušte s takovou osobou další kontakt.
- V případě, že takový materiál vám bude někým zaslán, nerozšiřujte jej dál.
- Svěřte se s takovou skutečností starší osobě, které důvěřujete (rodičům, učiteli), zasláný materiál neničte pro případnou dokumentaci trestné činnosti pachatele.
- V případě, že se jedná o podezření z možné pedofilie, oznamte vše policii ČR.

Kde hledat pomoc?

Centra pro hlášení nezákonného a nevhodného obsahu na Internetu:

www.horkalinkaczi.cz

Tel.: 605 252 963

www.internet-hotline.cz

aplikace.policie.cz/hotline

Tel.: 158

Centra krizové intervence a poradny:

www.linkabezpeci.cz

Tel.: 116 111

www.ditekrize.cz/linka-duvery

Tel.: 241 484 149,
777 715 215

www.bkb.cz

Tel.: 257 317 110

www.napisnam.cz

www.bezpecnyinternet.cz/poradna

Informace o kyberšikaně:

cms.e-bezpeci.cz

www.e-bezpeci.cz

www.internethelpline.cz

nebudobet.cz

www.saferinternet.cz

www.minimalizacesikany.cz

www.sikana.cz

www.sikana.org

O publikaci

Tento materiál byl vytvořen jako příloha k diplomové práci na téma „Kyberšikana jako významný společenský problém a způsoby jejího řešení“ v roce 2015 ve Zlíně. Autorem diplomové práce a této publikace je **Bc. Filip Heidenreich**.

Použitá literatura

ČERNÁ, Alena. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013, 150 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-6374-7.

BURDOVÁ, Eva a Jan TRAXLER. Bezpečně na internetu. Vyd. 1. Praha: Středočeský kraj ve spolupráci se Vzdělávacím institutem Středočeského kraje (VISK), 2014, 43 s. ISBN 978-80-904864-9-2.

ECKERTOVÁ, Lenka a Daniel DOČEKAL. Bezpečnost dětí na internetu: rádce zodpovědného rodiče. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2013, 224 s. ISBN 978-80-251-3804-5.

KOPECKÝ, Kamil a Veronika KREJČÍ. 2010. *RIZIKA VIRTUÁLNÍ KOMUNIKACE: (příručka pro učitele a rodiče)* [online]. Olomouc: NET UNIVERSITY [cit. 2015-05-01]. ISBN 978-80-254-7866-0. Dostupné z: <http://www.e-nebezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/materialy-pro-studium-studie-atd?download=10%3Abrozura>

Zdroje obrázků

Best-home-remedy.com

Bully4U.ie

CyberbullyingSocialIssue.blogspot.com

Edition.cnn.com

LAHilden.com

Socialmediaengl1102.weebly.com

Tecoloco.com

TheChritisans.com

TheHealthyLifez.com

turkishembassylondon.com

Uceni-v-pohode.cz

YouTube.com